

Tornion kaupungin koulunuorisotyön nykytila ja tulevaisuus

Heli Lukkariniemi
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
2015

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Tornion kaupungin koulunuorisotyön nykytila ja tulevaisuus

Tekijä: Heli Lukkariniemi

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu –työ x Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 64

Vuosi: 2015

Tiivistelmä: Viime vuonna on ollut esillä paljon, miten nuorisotyön ja koulutoimen tulisi lähentyä toisiaan ja kehittää yhteistyötään. Koulut kaipaavat aikuista, jolla olisi aikaa kohdata nuori keskustellen ja yhdessä kulkien hetken matkaa kasvussa aikuisuuteen. Sekä koululla, että nuorisotoimella on sama työn kohde. Toisaalta molemmat tahot taiteilevat yhä vähenevien resurssien kanssa. Suomessa on monia koulunuorisotyön malleja ja tapoja tehdä yhteistyötä. Mallit sellaisenaan eivät ole kopioitavissa koulun ja nuorisotoimen malliksi. On luotava malli, mikä vastaa niihin tarpeisiin jota sekä koululla, nuorisotoimella kuin myös koulun oppilailla on.

Tutkimuksen aineisto koostuu kahdesta koulunuorisotyön aiempaan hankkeeseen kuuluvista hankeraporteista, sekä Tornion nuorisotoimelta saamista aineistoista koulunuorisotyön nykytilasta. Lisäksi tutkimuksen aikana on Tornion kaupungin nuorisotoimen ja koulujen välillä pidetyistä koulunuorisotyön kehittämiskokouksen muistiosta. Neljäntenä aineistona on Tornion kaupungin nuorisotyön päälliköltä saatu henkilökohtainen tiedonanto asiaan liittyen.

Laadullisen tutkimukseni aineiston analysointi on tehty käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysi menetelmää. Kahden aiemman hankkeen tulokset osoittivat yhtäläisyyden sille, että koululla tarvitaan varsinaisen opetustyön ulkopuolista aikuista, jolla on aikaa kohdata nuoria luottamuksellisesti. Tutkimus osoitti, että koulunuorisotyölle on tarve, jonka sekä oppilaat, koulu ja nuorisotoimi tunnustivat ja tiedostivat. Se, millaista se tulee olemaan, muodostuu tulevaisuudessa nuorten, henkilöstön, koululla muiden toimivien toimijoiden sekä nuorisotoimen yhteisten tavoitteiden ja toimintatapojen tuloksena.

Avainsanat: nuorisotyö, koulu, toimintaympäristö, osallisuus

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi x

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi x

Sisällys

JOHDANTO	5
2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	8
2.1. Laadullinen tutkimusmenetelmä	9
2.2. Tutkimusongelma ja aineistonhankinta.....	10
2.2. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	12
2.3 Tutkimuksen eettiset kysymykset ja luotettavuus.....	14
3. MITÄ ON NUORISOTYÖ?	16
4. KOULU TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ.....	19
4.1. Koulun toimintakulttuuri	21
4.1.1. Osallisuutta koululla	26
4.1.2. Aktiiviseksi kansalaiseksi koulussa	27
4.2. Nuorisotyön mahdollisuudet opetussuunnitelman perusteiden mukaan.....	29
5. TOTEUTETUT KOULUNUORISOTYÖHÖN LIITTYVÄT HANKKEET	33
5.1. Putaan Pönkkä - hanke 2004 – 2006.....	33
5.2. Koulunuorisotyön kehittämishanke 2012 – 2013 Kemi – Tornio alueella	36
5.2.1. Hankkeen lähtökohta	37
5.2.2. Hankkeen toimenpiteet.....	38
5.2.3. Kyselyn tulokset.....	38
5.2.4. Hankkeen yhteenveto	40
6. TORNION NUORISOTOIMEN NYKYISET TOIMINTAMUODOT KOULUILLA.....	43
6.1. Täyskäsi – ryhmäytyspäivä	44
6.2. Kummiluokkatoiminta	45
6.3. Tukioppilastoiminta eli tukarit.....	46
6.4. Voimaneidot	46
6.5. Jantterit – poikatyö	47
6.6. Adapteri – mediahanke.....	48
6.7. Päihdeputki	49
6.8. Lukion kanssa tehtävä yhteistyö.....	49

6.9. Etsivä nuorisotyö – Koppi	50
7. KOULUN ODOTUKSET YHTEISTYÖLLE	51
8. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	54
LÄHTEET	61

JOHDANTO

Nuorisotyö on murroksessa ja muuttuu kiihtyvään tahtiin. Työ nuorten parissa on haastavaa ja erilaista tänä päivänä kuin esimerkiksi lähes 30 vuotta sitten, milloin tutkija aloitti palkallisen nuorisotyön. Nuorten maailma ja nuorisotyön tekemisen keinot ovat haasteellisempia ja monimutkaisempia. Toimiminen oman hallinnonalan saralla ei enää riitä, vaan on verkostoiduttava ja etsittävä yhteistyökumppaneita aidosti yli hallinnonalarajojen.

Nuorisotyön ja koulun yhteistyö ei ole uusi ilmiö, vaan yhteistyön juuret yltävät 150 vuoden taakse. Tuolloin nuorisotyö oli erilaisten järjestöjen toteuttamaa ja nuorisotyön vaikuttimet olivat lähinnä poliittiset, isänmaalliset ja kristilliset. Toimintaympäristönä olivat usein koulun tilat. Myöhemmin, 1950-luvulla toisen maailmansodan jälkimainingeissa, nuorisotyötä alettiin organisoida kunnallisesti. Koulu ja nuorisotyö erkaantuivat toisistaan, mutta ovat lähentyneet jälleen 2000-luvulla nuorisotyön ammatillistuessa tavoitteelliseksi kasvatustyöksi. Kasvatuksesta on muodostunut yhteinen päämäärä.

Viime aikoina on ollut esillä paljon, miten nuorisotyön ja koulutoimen tulisi lähentyä toisiaan ja kehittää yhteistyötään. Koulut kaipaavat aikuista, jolla olisi aikaa kohdata nuori keskustellen ja yhdessä kulkien hetken matkaa kasvussa aikuisuuteen. Sekä koululla, että nuorisotoimella on sama työn kohde, joten hallintokuntarajat kannattaa ylittää ja yhdistää voimia. Toisaalta molemmat tahot taiteilevat yhä vähenevien resurssien kanssa. Suomessa on useita erilaisia koulunuorisotyön malleja ja tapoja tehdä yhteistyötä. Mallit sellaisenaan eivät ole kopioitavissa koulun ja nuorisotoimen malliksi. On luotava malli, mikä vastaa niihin tarpeisiin jota sekä koululla, nuorisotoimella kuin myös koulun oppilaille on.

Opettajan työhön kohdistuu monia, ristikkäisiäkin muutospaineita, mutta yksi asia nousee ylitse muiden: opettajilta vaaditaan aiempaa enemmän vuorovaikutusosaamista. Ensinnäkin opettajan työssä tapahtuvien kohtaamisten kirjo on laajentunut: opettaja kohtaa erilaisia yksilöitä tarpeineen. Myös koulujen inkluusiivisuuden lisääntyminen tuo erilaisia kohtaamisia ja yksilöitä niiden arkeen. Lasten ja nuorten odotetaan kasvavan passiivisista tottelijoista neuvottelukykyisiksi toimijoiksi. Juuri näihin kohtaamisiin nuorisotyö tuo lisäarvoa oman ammatillisen osaamisen kautta (Rasku-Puttonen & Rönkä, 2004, 176).

Koulut nähdään vielä melko konservatiivisina instituutioina, jonne koulun ulkopuolisten on aika vaikea päästä sisään toimimaan. Suutarisen (2015, 14 - 15) mukaan Suomen kouluissa ollaan kiinnostuneita tiedoista ja taidoista. Sosiaalisia taitoja, missä käsitykset, asenteet, toiminta ovat ratkaisevan tärkeitä, opiskellaan Suomessa vähiten Euroopassa. Opettajakunnan sukupolvenvaihdos luo uudenlaista toimintakulttuuria. Nuoremmat opettajat suhtautuvat tietoon toisin kuin edeltäjänsä; opettaja ei ole enää tiedon hallinnoija. Nykypäivän peruskouluissa ei voida mennä ja elää edellisten sukupolvien arvomaailmassa. Koulussa ei voida opettaa yksistään sitä, mitä edellinen sukupolvi on nähnyt tarpeelliseksi. (Suutarinen, 2015.)

Toisaalta koulumaailma toivoo opetuksen ulkopuolisia aikuisia toimimaan oppilaiden kanssa. Olen aina nähnyt tässä nuorisotyön arvokkaan mahdollisuuden toimia kasvatuskumppanina opettajien, vanhempien ja muiden koululla toimivien aikuisten kanssa oppilaiden rinnalla. Nykypäivän koulumaailma on muuttunut. Ennen opettaja oli auktoriteetti ja ymmärrettiin että hänen tehtävänä oli opettaa oppilaille tietoa, jonka hän oli oppinut ja mitä kirjoissa opetettiin ja vanhempien rooli oli kasvattaa lapsiaan. Opettajien työ on vaativampaa ja opettajien työajasta suuren osan lohkaisee erilaiset haasteet joita oppilailla ja heidän perheillään on. Esimerkiksi ympärillä oleva maailma on tietoyhteyksien kehittymisen vuoksi lähellä ja aina saatavilla niin hyvässä kuin pahassa. Toisaalta voi-

daan miettiä mikä on nuorisotyön ydintoiminta aluetta, onko se koulunuorisotyö?

Aiheen valintaan on vaikuttanut lähes 20 vuotinen työkokemus kunnallisesta nuorisotyöstä ja sen jälkeen kymmenvuotinen ammatillisen opettajan työura kouluttaen muun muassa tulevia nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajia. Jo aiemman työuran aikana koulut ja niiden henkilöstö ovat olleet tärkeitä yhteistyökumppaneita. Olen tehnyt yhteistyötä koulujen kanssa, mutta myös toiminut koulun sisällä osana heitä. Hakalan (1999, 83 - 85.) mukaan aiheenvalinta on aina tutkijalle motivaatiokysymys ja siksi valinnan mielekkyys on tärkeää. Minulla koulu- nuorisotyö on kulkenut mukana työurani aikana jo yli kahdenkymmenen vuoden ajan tavalla tai toisella.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Nuorisotyö koulussa on seurausta kouluinstituution ja nuorisotyöalan voimakkaan ammatillistumisen muutoksesta. Työmuodolle myötämieliset ja nuorisotyötä koulussa voimakkaasti kehittämässä olevat toimijat ja kunnat nostavat voimakkaasti esiin nuorisotyön roolin kasvattajana sekä yhteiskunnalliseen tilanteeseen vastaajana. Nuorisotyön kehittyminen koulussa liittyy laajempaan nuorisotyön rakenneuudistukseen ja ammatillistumiseen, jossa kasvattajan professiota on pyritty nostamaan osaamisen kärkeen. (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 27 - 28.) Nuorisotyön sisältä on noussut tarve oman ammatillisuuden esille nostaminen ja ammattitaidon esille tuominen eri tilanteissa.

Torniossa on aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetty jo vuodesta 1975 lähtien kaupungin toimesta. Vuoteen 2013 asti toiminnan järjestäjänä oli Tornion kaupungin nuorisotoimi. Vuonna 2014 toiminnan järjestämisen vastuu siirtyi kouluille. Koulun ja nuorisotyön yhteistyötä on tehty kauan pienempien koululaisten osalla. Torniossa on varsinaista koulunuorisotyötä kehitetty jo kahdensuokymmenen ajan. Ensimmäiset säännölliset yhteistyön kuviot on tutkija päässyt kokemaan laajennetun oppilashuoltotyön puitteissa 1990 – luvun lopulla. Silloin nuorisotoimen tilat toimivat samassa rakennuksessa, missä suuri Kivirannan alakoulu ja näin luonnollinen, läheinen yhdessä olo fyysisesti mahdollisti myös konkreettisen yhteistyön.

Ensimmäinen varsinainen koulunuorisotyön hanke Putaan Pönkkä – hanke ajoittui vuosille 2004 – 2006. Tällöin Putaan yläkoulun kanssa tiivistettiin yhteistyötä ja luotiin käytäntö, jossa yksi nuorisoohjaaja työskenteli kahtena päivänä viikossa yhteensä kahdeksan tunnin ajan koululla. Kouluverkon ja tilatarpeiden muuttuessa tuosta yhteistyöstä luovuttiin tuossa muodossa, joka voidaan näin jälkikäteen nähdä huonona ratkaisuna. Tilatarve meni ohi oppilaiden tarpeen. Nuorisoohjaajan oma tila poistui ja tämän jälkeen ohjaaja työskenteli yläkoulul-

la satunnaisesti. Vuonna 2012 – 2013 toteutti Peräpohjolan Opisto koulunuorisotyön kehittämishankkeen koko Meri-Lapin alueen kuntiin. Tällä hankkeella kartoitettiin koulunuorisotyön nykytilannetta alueella, sekä kysyttiin oppilaiden sekä henkilöstön toiveita koulunuorisotyön toiminnaksi.

Tutkimusaineistona käytän siten kahteen koulunuorisotyön aiempaan hankkeeseen kuuluvia hankeraportteja, sekä Tornion nuorisotoimelta saamiani aineistoja koulunuorisotyön nykytilasta. Lisäksi tutkimuksen aikana on Tornion kaupungin nuorisotoimen ja koulujen välillä pidetty koulunuorisotyön kehittämiskokous, joka on tallennettu tutkijan käyttöön, sekä siitä tehty muistio on osa aineistoa. Tutkija on saanut Tornion kaupungin nuorisotyön päälliköltä myös henkilökohtaista tiedonantoa asiaan liittyen.

2.1. Laadullinen tutkimusmenetelmä

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan koulunuorisotyön vaiheita Tornion kaupungin nuorisotoimella. Tutkimus pohjautuu toteutuneiden hankkeiden kokemuksiin, raportteihin ja selvityksiin, sekä vuonna 2014 toteutetun yhteistyökokouksen tallenteeseen ja muistioon. Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus. Hirsijärven, Remeksen ja Sajavaaran mukaan laadullisen tutkimuksen perustana on todellisen elämän kuvaaminen huomioiden sen, että todellisuus on moninainen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 1997, 152).

Laadullinen tutkimusaineisto voi syntyä tutkijasta riippuen, kuten haastatteluaineisto, tai tutkijasta riippumatta, kuten päiväkirjat tai muut kirjalliset aineistot (Eskola & Suoranta, 1998, 15). Tutkimusaineisto on syntynyt sekä tutkijasta riippuen, että tutkijasta riippumatta. Tutkijan aiempi työkokemus tuo mukanaan henkilökohtaisia näkemyksiä ja kokemuksia asiasta. Tältä kohdin tutkijan objektiivisuus asian suhteen tulee haastetuksi.

Laadulliselle tutkimukselle ominaista on hypoteesittomuus ja narratiivisuus (Eskola & Suoranta, 1998, 15). Hypoteesittomuudella tarkoitetaan sitä, että laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei määrittele etukäteen ennako-oletuksia tai arvioita tutkimuksensa tuloksista, eikä hän pyri todistamaan omia väitteitään todeksi (Eskola & Suoranta, 1998, 19 – 20). Tutkittavaa kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja tutkija pyrkii löytämään ja ilmentämään jotakin uutta tutkittavasta kohteesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 1997, 152.) Yleensä laadulliselle tutkimukselle on ominaista tutkijoiden osallistuvuus (Eskola & Suoranta, 1998, 16) eikä tutkija voi täysin sanoutua irti arvolähtökohdistaan, sillä arvomme muovaavat sitä, miten ymmärrämme tutkittavaa ilmiötä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 1997, 152). Tutkimuksen osalta tutkija on ollut osallisena ensimmäisen Tornion koulunuorisotyön hankkeen aikana, toimien silloin nuorten osallisuushankkeen koordinaattorina, jolloin kouluysteistyön kehittäminen oli yksi paikallisista tavoitteista. Myös 1990 – luvun laajennetun oppilashuoltotyön kokemukset ovat kokemuksina tutkijan matkassa. Kvalitatiivisissa tutkimuksissa pyritään kuvamaan jotain ilmiötä tai tapahtumia, ymmärtämään tiettyynlaisia toimintoja tai antamaan teoreettisesti mielekkäitä tulkintoja jollekin ilmiölle. Siksi olisi hyvä, että tutkittavat tietäisivät mahdollisimman paljon tutkitavasti ilmiöstä, tai heillä olisi kokemusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 87.)

2.2. Tutkimusongelma ja aineistonhankinta

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaisia kokemuksia ja käsityksiä Tornion kaupungin nuorisotoimella ja koulutoimella on koulunuorisotyöstä ja millaisia odotuksia heillä on koulunuorisotyön kehittämiseksi. Taustalla on monen vuoden kokemus erilaisesta yhteistyöstä koulujen kanssa. Yhteistyön tarve on eri tilanteista riippuen noussut joko koululta tai nuorisotoimelta tapauskohtaisesti. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan nuorten asemaa ja osallisuutta koulunuorisotyön kehittämisessä.

Aineisto koostuu Torniossa aiemmin toteutetun koulunuorisotyön aikaisiin kokemuksiin, jolloin tutkija oli osallisena Nuorten osallisuushankkeen kautta koulun hankkeessa ja raporttiin Putaan Pönkkä – hankkeesta. Toisena aineistona on Peräpohjolan Opiston toteuttaman koulunuorisotyön kehittämishankkeen aikana tehty kysely Meri-Lapin kuntien peruskoulujen oppilaille sekä opettajille Kemissä, Keminmaalla, Simossa, Tervolassa, Torniossa ja Ylitorniolla. Kyseleyn osallistui peruskoulun oppilaita kunnan itsensä valitsemalta luokka-asteelta tai useammalta yhteensä 194 henkilöä. Kunta kohtaisesti tutkimuksessa tarkastellaan kyselyissä oppilaiden tuomat tärkeimmät kommentit. Tämän hankkeen raportti on myös osa aineistoa. Kysymykset olivat:

- Sukupuoli
- Luokka-aste
- Mitä kaipaa kouluun?
- Miten koulun toimintaa voisi kehittää?
- Mitä ymmärrät koulunuorisotyöntekijällä?
- Olisiko koulussa tarvetta koulunuorisotyöntekijälle?
- Mitä koulunuorisotyöntekijä voisi tehdä koulullasi?

Kolmantena aineistona on Tornion kaupungin nuorisotoimen ja koulutoimen kouluyhteistyön kehittämiskokouksen tallenne ja muistio. Tähän kokoukseen liittyen tutkija on tehnyt henkilökohtaisen haastattelun Tornion kaupungin nuorisotyön päällikölle.

2.2. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Tutkimusmenetelmäksi on valikoitunut aineistolähtöinen sisällönanalyysi, koska aineisto perustuu muistioihin, raportteihin, pöytäkirjoihin, selvityksiin, kyselyihin sekä henkilökohtaisiin tiedonantoihin.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 91, 103–104) mukaan useat eri laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät liittyvät jollain tapaa sisällönanalyysiin, jos sisällönanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä. Tämän analyysimenetelmän avulla pyritään saamaan tiivistetysti ja yleisessä muodossa oleva kuvaus tutkittavasta ilmiöstä kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2010, 11) toteavat, että ei ole olemassa yhtä tai yleispätevää reittiä aineiston luennasta aineiston analyysiin ja tulkintaan. Heidän mukaansa lähestymistapaa aineistoon muovaavat tutkijan valitsema näkökulma sekä tutkimusongelman ja –kysymysten asettelu.

Sisällönanalyysiä voi pitää paitsi yksittäisenä metodina myös väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Useimmat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat sisällönanalyysiin, mikäli sisällönanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen ja nähtyjen sisältöjen analyysiä väljänä teoreettisena kehyksenä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Analyysimenetelmien tavoitteena on tuottaa tietoa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä kerätyn aineiston avulla (Kylmä & Juvakka 2007, 112). Aineistoa pidetään riittävänä, kun tutkimusaineiston kylläntymispiste eli saturaatio on saavutettu. Saturaatiolla tarkoitetaan sitä, että tutkimusaineiston peruslogiikka toistaa itseään eikä lisääaineisto tuo mitään uutta tietoa. (Vilka 2005, 127.) Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laa-

dullisissa tutkimuksissa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Sisällönanalyysi voi olla joko aineistolähtöistä eli induktiivista tai teorialähtöistä eli deduktiivista (Vilkkä 2005, 140).

Induktiivisessa eli aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto puretaan ensin osiin ja sisällöllisesti samankaltaiset osat yhdistetään. Seuraavaksi tiivistetään aineisto kokonaisuudeksi, joka vastaa tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtäviin. Oleellista on aineiston tiivistyminen ja abstrahoituminen. (Kylmä & Juvakka 2007, 113.)

Kerätty tutkimusaineisto pitää muuttaa muotoon, jossa sitä voidaan tutkia. Haastattelujen kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että nauhoitukset pitää muuttaa tekstimuotoon. Litteroinniksi kutsutaan haastatteluaineiston muuttamista tekstimuotoon. (Vilkkä 2005, 115.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee litteroinnin jälkeen siten, että tutkija lukee haastattelut ja perehtyy aineiston sisältöön.

Sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi, jossa ensimmäisenä vaiheena on aineiston pelkistäminen eli redusointi. Pelkistäminen voi olla joko aineiston tiivistämistä tai pilkkomista osiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.) Aineistoa tutkitaan mahdollisimman avoimin kysymyksin ja selvitetään, mitä aineisto kertoo tutkittavasta ilmiöstä (Kylmä & Juvakka 2007, 117). Toisessa vaiheessa aineiston ryhmittelyssä aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja muodostetaan alaluokkia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Tuomen ym. mukaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmannessa vaiheessa, joka on aineiston abstrahointivaihe, yhdistetään saman sisältöisiä luokkia, jolloin saadaan yläluokkia.

Aloitin aineiston analysoinnin litteroimalla eli purin kokouksen tallenteen sanataksiksi. Kuuntelin kokous tallenteen kokonaisuudessaan sekä ennen että jälkeen auki kirjoittamisen. Näin sain kuvan kokouksen kulusta ja samalla varmistin, että kirjoitettu teksti vastaa puhuttua. Hankeraporttien osalta hain yhtäläisyyksiä ja niistä löytyi kategorisesti osallisuus ja aikuinen turva (tässä tapauksessa nuorisotyöntekijä).

2.3 Tutkimuksen eettiset kysymykset ja luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulee aina arvioida jollakin tavalla. Laadullisessa tutkimuksessa käsitteiden reliabiliteetti (luotettavuus) ja validiteetti (pätevyys) käyttöä pyritään usein välttämään. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan kohentaa tutkijan tarkalla selostuksella tutkimuksen toteuttamisesta eri vaiheineen. Esimerkiksi aineiston tuottamisen olosuhteista tulee kertoa selvästi ja totuudenmukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231–233.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskeskusteluissa nousee usein esille kysymykset objektiivisesta tiedosta ja totuudesta. Laadullisen tutkimuksen metodikirjallisuudessa luotettavuutta käsitellään validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Näitä käsitteitä on kuitenkin kritisoitu, koska ne ovat syntyneet kvantitatiivisen tutkimuksen piirissä. Luotettavuuden arvioinnista ei ole minkäänlaista yksiselitteistä ohjetta. Tutkimusta arvioidaan kuitenkin aina kokonaisuutena, jolloin sisäinen johdonmukaisuus säilyy. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131; 133; 135.)

Tutkija ei voi koskaan olla täysin neutraali tutkittavaa ilmiötä kohtaan, mutta hänen tulee olla tietoinen omista reaktioistaan ja huomioitava se, miten ne vaikuttavat omaan tutkimusentekoon. Tämän tutkimuksen kohdalla on tutkijan aiempi työura ollut osa tutkittavaa ilmiötä toisen aineistoon kuuluvan hankkeen osalta. Tutkijan omat kokemukset ovat muovanneet käsityksiä koulunuorisotyön

mahdollisuuksista. Haasteena on tutkimusaineiston tarkasteleminen kaikin tavoin objektiivisesti.

Peräpohjolan Opisto on tutkijan työnantaja ja luvan heillä toteutetun aineiston käyttöön tutkija sai rehtorilta. Kuudessa kunnassa toteutetun kyselyyn lupa oli kysytty kuntien koulutoimen johtavilta virkamiehiltä. Tornion kaupungin nuorisotoimelta tutkija sai luvan käyttää aiemman tutkimuksen raporttia. Tuoreimman koulunuorisotyön kehittämiskokouksen tallentamiseen luvan antoivat nuorisotyön päällikkö, sekä paikalla ollut koulun rehtori. Kokoukseen osallistuvat nuorisotyöntekijät olivat myötämielisiä tallenteen käyttämistä tutkimuksen käyttöön.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta Peräpohjolan Opiston koulunuorisotyön hankeen osalta oppilaille tehdyn kyselyn kysymykset olisi voinut olla tarkempia. Tähän tutkijana en voinut vaikuttaa, sillä hankkeella oli oma hanketyöntekijä.

Kun tutkimuksen aineisto koostuu aiemmista selvityksistä, muistioista, aiemman hankkeen raportista, sekä henkilökohtaisesta tiedonannosta, on sisällön analyysiin kuuluvan luokittelun tekeminen haastavaa. Tutkimuksessa on nostettu esille oppilaiden osallisuus koulunuorisotyön kehittämisessä, heidän tarpeensa, sekä kokemukset nyt toteutuneista toiminnoista niin koulun henkilöstön, tässä tapauksessa opettajien, kuin nuorisotoimen nuorisotyöntekijöiden näkökulmasta. Peruslähtökohdaltaan aiempi aineisto on koottu avoimesti tukemaan koulu-
nuorisotyötä.

3. MITÄ ON NUORISOTYÖ?

Nuorisotyöllä on Suomessa yli satavuotiset juuret. Juuret johtavat kansallisliikkeiden syntyyn 1800-luvun loppupuolelle. Tänä päivänäkin vaikuttavat kristilliset nuorisjärjestöt, raittiusliikkeet ja partioliike olivat osaltaan rakentamassa nuorisotyön alkuhistoriaa. Nuorisotyötä tehtiin pääosin vapaaehtoisesti, mutta vähitellen syntyi tarve saada alalle päteviä nuorisotyöntekijöitä. Ammatillisen nuorisotyön voidaan katsoa syntyneen toisen maailmansodan jälkeen, kun Suomessa käynnistyi nuorisotyön koulutus Yhteiskunnallisessa korkeakoulussa Tampereella syksyllä 1945. (Soanjärvi, 2014.)

Nuorisotyön sisällölliset haasteet voidaan jakaa syrjäytymiseen ja osallisuuteen liittyviin. Nuorisotyöstä käytävässä julkisessa keskustelussa korostuu nuorisotyön kontrolloiva rooli. Nuorisotyöntekijät itse korostavat rooliaan kasvattajina, jolloin nuorisotyö nähdään kasvatuksellisena. Kasvatuksen tehtävänä on lisätä nuoren kykyä tuntea ja analysoida ympäristöään sekä kykyä tarkkailla ympäristön vaikutusta itseensä. (Soanjärvi, 2014.) Soanjärvi (2014) toteaa, että *”nuorisotyö on monisyinen ilmiö, jonka jäsentämistä tulee jatkaa. Mutta täysin jäsennetyksi nuorisotyötä ei toivottavasti saada. Jos tässä kuitenkin onnistutaan, kyse ei ole enää nuorisotyöstä. Nuorisotyön tulee säilyttää villi värinsä, jotta sen notkeus ja nopeus reagoida eri aikakausina elävien nuorten tarpeisiin ja toiveisiin säilyy.”* Laitio (2014, 35 – 37) mielestä nuorisotyön voima syntyy notkeudesta yhdistettynä kykyyn kerätä ja tulkita nuorten kokemusmaailmaa. Nuorisotyön pitäisi profiloitua ryhmäprosessien asiantuntijaksi sekä omassa työssään että erityisesti yhteistyössä koulun kanssa (Laitio, 2014, 39.)

Nieminen (2007, 21 - 27) on määritellyt nuorisotyötä neljän perusfunktion kautta, joita ovat sosialisatiofunktio, personalisaatiofunktio, kompensatiofunktio ja resursointi- ja allokoitiofunktio. Sosialisatiofunktioilla Nieminen (2007, 23) näkee nuorisotyön tehtäväksi nuorten liittäminen kulttuurin, yhteiskunnan ja lähiyh-

teisön jäseneksi. Toisin sanoen se tarkoittaa ympäröivässä kulttuurissa ja yhteiskunnassa hyväksi todettujen arvojen, roolien, käytöstapojen ja toimintamallien siirtämistä uudelle sukupolvelle. Tätä ei tule nähdä pelkästään sopeuttavana ja yksisuuntaisesti vanhaa säilyttävänä inhimillisen kulttuuriperinnön juurruttamisena nuoriin. Siihen sisältyy myös sellaisten tietojen, taitojen, arvojen ja toimintatapojen välittäminen, joka mahdollistaa nuorten osallistumisen yhteisöjen ja yhteiskunnan kehittämiseen ja uudistamiseen.

Personalisaatiofunktiolla Nieminen (2007, 24) tarkoittaa nuorisotyön tehtävää ohjata nuoren personalisaatiota eli kehittymistä omaksi itsekseen: itsenäiseksi sekä omat tarpeensa ja pyrkimyksensä tuntevaksi yksilöksi. Tämän toteuttaminen edellyttää nuorisotyöltä toiminnassa mukana olevan nuoren ihmisen yksilöllisyyden, ainutlaatuisuuden ja omaleimaisuuden tunnistamista, tunnustamista ja tukemista. Kiilakoski (2014a) tulkitsee nuorisotyön olevan kasvatusta, jossa kasvatusta on sekä yksilöiden että yhteisöjen kasvattamista.

Kompensaatiofunktiolla Nieminen (2007, 25) tarkoittaa nuorisotyön tehtävänä olevan nuorten sosialisatiossa ja personalisaatiossa ilmenevien puutteiden tasoittamista ja vaikeuksien korjaamista eli kompensatiota. Näin nuorisotyöllä autetaan ja ohjataan nuoria, joilla on ongelmia yhteiskuntaan liittymisessä tai omien persoonallisten mahdollisuuksien toteuttamisessa. Tästä esimerkkinä ovat erityisnuorisotyön tai lastensuojelun ja nuorten huollon kaltaiset menetelmät, sekä kohdennettu nuorisotyö ja erilaiset projektit.

Resursointi- ja allokointifunktiossa nuorisotyön tehtävänä on yhteiskunnan nuorille osoittamiin voimavaroihin sekä niiden suuntaamisiin vaikuttaminen. Niemisen (2007, 26) mukaan nuorisopolitiikan tarkoituksena on vaikuttaa siihen, miten nuoret huomioidaan yhteiskuntapoliittisessa päätöksenteossa sekä resursien jaossa ja kohdentamisessa eri elämänalueilla. Näitä alueita ovat muun muassa koulutus, työelämä, toimeentulo, politiikka, asuminen ja terveys.

Nuorisotyön neljä funktiota eivät ole toisensa poissulkevia, vaan yksittäinen nuorisotyötä tekevä organisaatio, toimijaverkosto tai työmuoto voi toteuttaa samanaikaisesti useampaakin funktiota. Tällaisia samantapaisia funktioita voivat toteuttaa myös muut yhteiskunnalliset instituutiot, kuten perhe, koulu, oppilas-huolto, sosiaalityö ja liikuntatoimi.(Nieminen 2007, 27.)

Nämä neljä edelle mainittua funktiota muodostavat kokonaisvaltaisen kuvan nuorisotyön yleisistä tehtävistä. Nuorisotyöllä, kuten muillakin instituutioilla, saattaa olla myös tiedostamattomia tai tarkoittamattomia tehtäviä eli piilofunktioita, esimerkiksi nuorisotyö on historian kuluessa ollut nuorten sosiaalisen kontrollin väline.(Nieminen 2007, 27.)

Kiilakosken (2014a, 61 - 62) mukaan seuraavat asiat on määritelty nuorisotyössä. Ensimmäiseksi nuorisotyö on tavoitteellista, joka pohjautuu arvoihin. Toiseksi nuorisotyö on ikäperusteista toimintaa. Kolmanneksi nuorisotyöllä on vakiintunut keinovalikoima, jonka pohjalta pyritään ohjaamaan nuoria. Neljänneksi nuorisotyö on pitkäjänteistä toimintaa ja viidenneksi nuorisotyö osallistuu perinteisiin valistuksen projektiin. Tällä Kiilakoski (2014a) viittaa pyrkimykseen yhteiskunnallistaa nuoret.

4. KOULU TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Suomessa jokaisella lapsella ja nuorella on oppivelvollisuus, joka nykyisellään päättyy hänen täyttäessään 16 vuotta. Yleisessä keskusteluissa ollaan oppivelvollisuutta nostamassa 17–vuoteen, mutta se koskisi ainoastaan niitä, joilla suunnitelmat eivät ole selvillä jatko-opintojen suhteen.

Virallisesti peruskoulun tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella. (Perusopetuslaki 2. §). Viimeaikaiset keskustelut koulutusverkon supistamisesta ja jo toteutetut toimenpiteet puhuvat aivan muuta kieltä koulutuksen yhdenvertaisuudesta koko maan osalta.

Julkisessa keskustelussa kouluille on esitetty uusia tehtäviä esimerkiksi demokratiakasvatuksen, yhteisöllisyyden ja aktiivisen globaalin kansalaisuuden tukijana. Koulun tehtäväksi nähdään enenevässä määrin vaikuttamaan oppiminen ja yhteisöllinen tuki. Koulun rooli oppilaiden hyvinvoinnin tukemisessa, ennaltaehkäisyssä ja kansalaisyhteiskunnassa on myös nousussa. Tiedollisen kehityksen lisäksi on siis asetettu paineita, joihin koulun olisi pystyttävä joltain osin vastaamaan. Löytyykö kouluilta resursseja näiden kaikkien haasteiden edessä? Kuka tai ketkä oppilaat kohtaavat ja millä tavoin? Kenen tehtävä se on?

Koulujen kasvatustyön määrä ja tarpeet ovat lisääntyneet, mutta samalla opetussuunnitelmien oppimääräistä ja -tavoitteista pidetään tiukasti kiinni. Koulun

minuuttiaikataulutus ja päivärytmi asettavat kasvatustyölle lisähaasteita. Uudistunut oppilashuoltolaki, painopisteinä koulun yhteisöllisyys, ongelmien ennaltaehkäisy ja osallisuus, pyrkivät uudistamaan koulun toimintakulttuuria.

Kriittinen pedagogiikka haastaa valtaviiran pedagogiikkaa. Mikä on valtaviiran pedagogiikka kouluissa? Onko se sitä, mitä eduskunta on päättänyt perusopetuslain puitteissa olevan? Onko kirjatiedon oppi ja osaaminen tärkeintä elämisen kannalta. Peter McLaren ja Gustavo Fishman, 2001 (235 - 245) kirjoittavat Kriittinen pedagogiikka – nimisessä kirjassa opettajankoulutuksesta ja oikeudenmukaisuudesta. He tuovat rohkeasti esille sen, kuinka opettajankoulutuksen on muututtava ja otettava kantaa mm. heikompiensa puolesta. Opettajan tehtävänä olisi liittyä ympärillä oleviin yhteisöihin ja heidän elämäänsä. Opetuksen pitäisi linkittyä siihen kontekstiin, mistä oppilaat tulevat. Onko kaikilla samanlaiset mahdollisuudet oppia ja tuntea olevansa hyväksytyt? McLaren & Fishman 2001, (235 - 245) myös kyseenlaistavat kapitalistisen tuottavuuteen ja tehokkuuteen suuntautuvan opiskelun ja koko koulutusjärjestelmän. Tulos tai ulos ajattelu ei ehkä ole tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen lähtökohta opiskelijan näkökulmasta. Osallistavat käytänteet, jotka ovat osa kriittistä pedagogiikkaa, ovat nuorisotyön keskeinen ajatus, myös koulussa. Tulosajattelu on hyvin haastavaa ihmisten kanssa tehtävässä työssä. Kaikki ei ole mitattavissa ja vaiutukset yleensä näkyvät vasta vuosien, jopa vuosikymmenen jälkeen.

Koulussa toimii suuri määrä eri-ikäisiä nuoria ja aikuisia. Vaikka toimitaan ja kohdataan samassa tilassa, ei se välttämättä tarkoita sitä, että yhteisöllisyys kasvaa tai että tunnetaan yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden tunne perustuu turvallisuuden tunteeseen ja turvallisuuden syntymiseen tarvitaan turvallista ryhmää. Turvallisen ryhmän edellytys on tasavertainen vuorovaikutus. Koulu ympäristössä kaikkien yhteisön jäsenien vuorovaikutus on tärkeää, joka edellyttää luottamusta, kuuntelua ja avointa keskusteluilmapiiriä. Turvallisessa ryhmässä kommunikaatio toimii ja ihmisillä on mahdollisuus työskennellä vapaasti ja kantojaan ilmaisten. Tätä voi laajemmassa kehyksessä tarkastella esimerkkinä so-

siaalisesti kestävästä kehityksestä koulussa. Tarvitaan koko koulun toimintojen kehittämistä kaikilla tasoilla. Turvallisessa ryhmässä kommunikaatio toimii ja ihmisillä on mahdollisuus työskennellä vapaasti ja kantojaan ilmaisten. Koulun yhteisöllisyyden ja paremman toiminnan lisäämisessä ei pelkkä yksittäisen op-
piaineen kehittäminen riitä.

4.1. Koulun toimintakulttuuri

Olennainen osa koulun toimintakulttuuria ovat aikuisten ja oppilaiden väliset vuorovaikutussuhteet ja mitkä ovat ne rakenteet, jotka edistävät ja tukevat kou-
lun perustehtävää - kasvamista ja oppimista (Nousiainen & Piekkari, 2007,10). Arolan 2007, (55) mukaan koulun toimintakulttuurin kehittäminen on vakiintu-
neiden toimintatapojen muuttamista, jos niissä on jotain muutettavaa. Koulun ja
nuorisotoimen yhteistyön kehittämisessä on todettu, että toimintakulttuuria pitää
kehittää, jotta kaikkia osapuolia hyödyntävä toiminta toteutuu. Arola 2007, (55 -
57) arvelee, että vähäinen kiinnostus kansalaistoimintaan ja politiikkaan voi joh-
tua koulukulttuurista, joka ei aktivoi omaehtoiseen osallistumiseen.

Koulun toimintakulttuurilla ja rehtorin suhtautumisella on vaikutusta nuorisotyön
aseman muotoutumiseen. Opetushallituksen laatimissa opetussuunnitelman
perusteissa määritellään toimintakulttuuri, mikä tästä huolimatta rakentuu jokai-
sessa koulussa omanlaisekseen. Kulttuurin tekevät loppujen lopuksi koulussa
toimivat ja työskentelevät ihmiset sekä lapset ja nuoret. Toimintakulttuurilla tar-
koitetaan jokaisen kouluyhteisön muodostamaa tapaa toimia ja tulkita käytän-
nössä koulun opetus- ja kasvatustehtävää. Toimintakulttuuriin kuuluvat kaikki
koulun viralliset ja epäviralliset säännöt, toiminta ja käyttäytymistavat, toimintaa
ohjaavat arvot, periaatteet ja kriteerit, jotka muodostavat koulutyön laadun.
Toimintakulttuurin kuuluvat lisäksi oppituntien ulkopuolinen toiminta kuten juhlat,
teemapäivät ja tapahtumat. Toimintakulttuurissa toteutetaan käytännössä kas-
vatustavoitteita ja arvoja sekä aihekokonaisuuksia. (Arola 2007, 54.)

Perusopetuslain ja opetussuunnitelmien mukaisesti on mahdollista ja suositeltavaa, että oppilaat osallistuvat myös oman koulu yhteisönsä terveyden edistämiseen ja näin oppivat vaikuttamaan aktiivisina kansalaisina elinympäristöönsä. Koulu yhteisön terveyden edistämisestä vastaavat kuitenkin useat eri organisaatiot omien vastuualueidensa mukaisesti. Oppilaat jäävät sivustaseuraajiksi, kun aikuiset päättävät koulu yhteisön asioista. Hyvää tarkoittavat päätökset eivät aina toimi käytännössä siten, kuin niiden tarkoitus on ollut. (Lerssi, 2007, 71.)

Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamiseen sisältyy sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti aktiivinen lapsuus ja nuoruus. Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen kiinnostaa nuoria siellä, missä koulu toimii osallistuvana yhteisönä. Luokan ja oppilaskunnan uudelleen yhteisöllisyyden vahvistaminen on tärkeä osa koulun kasvatuksellista tehtävää. Terve ja turvallinen koulu on koulu, jossa nuoret itse osallistuvat monin tavoin omaa työtään koskeviin päätöksiin. (Nousiainen & Piekkari 2007,7.)

Opettaja ei voi enää toimia perinteisen formaaliin opetukseen keskittyvän roolin mukaisesti ja luottaa ammattiaseman tuoman auktoriteetin itsestäänselvyyteen, sillä koulun yhteiskunnallisen aseman muutokset ovat heijastuneet myös opettajiin uudelleenlaisena ”näkyttömänä työnä” väsymisenä, uupumisena ja motiivintyönä (Aittola 2004).

Opettajat joutuvat toimimaan yhä enemmän sosiaalityöntekijän, kulttuurityöntekijän, sijaisvanhemman ja ymmärtävän aikuisen roolissa. He ovat monesti turhan arkoja ja haluttomia toimimaan sellaisissa toimintatavoissa, joissa he eivät voi tukeutua pedagogin tai didaktikon rooliin. Aittolan (2004) mielestä opettajan työn ongelmana on niin ikään kiireen luoma ”didaktinen illuusio”, joka estää nuorten kohtaamisen ja yleisen tason ”orientaatiotiedon” rakentamisen. Nuorisotyöntekijä puolestaan on toiminut nuorten vapaa-aikana kadulla yms. tiloissa,

ongelmissa tai syrjäytymisuhan alla olevien nuorten parissa informaalilla toimintatavoilla toteutetun ”sosiaalipedagogiikan” keinoin, jolloin työhön on liittynyt runsaasti erilaisten ongelmatilanteiden ratkaisua ja vaihtoehtojen etsintää.

Celestin Freinet (1987) on sanonut aikanaan: ” Huomispäivän demokratiaa valmistellaan kehittämällä kouludemokratiaa”. Viisaita sanoja ja ajatuksia 1900-luvun alusta. Edelleen ajankohtaista. Onko meillä sellaisia toimintatapoja kouluissa, jotka mahdollistavat tuon nykypäivänä?

Kiilakosken (2014b, 9) mukaan tuomalla kouluun lisää palvelutarjontaa koulu voi olla vielä enemmän, kuin mitä se tällä hetkellä on. Ollaanko tuomassa jälleen yhtä uutta toimintatapaa entisten jatkoksi, vai pitääkö käynnistää organisaation oppimisprosesseja, joissa opitaan vastaamaan paremmin nuorten yhtä aikaa perinteisiin ja liikkeessä oleviin tarpeisiin. Tähän asti yhteistyö kouluilla on monesti ollut persoonakeskeistä. Se on ollut yksittäisten henkilöiden välistä yhteistyötä. Kiilakosken (2014b, 14) mukaan ollaan siirtymässä persoonakeskeisyydestä rakenteisiin. Tämä edellyttää toimintasuunnitelmia sekä koulun että nuorisotoimen puolelta ja niihin on molempien sitouduttava. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön tehtävänä ei siis ole luoda jotakin uutta, vaan tuoda koulun päivittäiseen toimintakulttuuriin uusia, paremmin nuoria tukevia rakenteita (Kiilakoski 2014b, 23).

Opetusministeriön nuorisoasiain neuvottelukunta on laatinut kunnallisen nuorisotyön toimintasuositukset (Silvennoinen 2001a), joissa yhtenä otetaan esille nuorten osallisuusaktiivisuuden ja kansalaistaitojen tukemisen. Toimintasuosituksen mukaan, nuoret kiinnostuvat osallistumisesta, jos heille annetaan vastuuta ja mahdollisuus tutustua kunnallisen demokratian toimintaan. Osallisuus on tällöin omakohtaista sitoutumista vaikuttamiseen ja vastuun ottamista.

Toimintasuosituksessa korostetaan, että koulujen on otettava huomioon oppilaskunta päätettäessä oppilaitokseen liittyvissä asioissa. Oppilaskunta toimii myös hyvänä tiedonvälittäjänä sekä oppilaitoksen ja yhteistoiminnan kehittäjänä. Turvallinen koulu, jossa nuoret itse osallistuvat monin tavoin työtään koskeviin päätöksiin tuo mukanaan myönteisen ilmapiirin. Oppilaskunnat on otettava huomioon myös kunnallisessa päätöksenteossa. Kouludemokratia toimii hyvänä lähidemokratian oppimismuotona ja siksi koulun tuleekin mallintaa arkikäytännöissään demokratiaa. (Silvennoinen 2001a). Miten tämä käytännössä toimii? Milla tavoin oppilaskunta otetaan huomioon oppilaitokseen liittyvissä asioissa? Pelkästään juhlien järjestäjän roolissa oppilaskunta ei pääse osallistumaan niihin asioihin, jotka oleellisesti koskevat jokaista oppilasta ja opiskelijaa.

Perusopetus tukee oppilaan kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Perusopetus edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2014, 13.) Opetussuunnitelma tasolla tavoitteet kuulostavat hyviltä, mutta käytännössä koulujen on mahdotonta toteuttaa realistisesti näitä. Koulun toimintakulttuuri on kiinni vielä vanhoissa perinteissä, joissa tarkoituksena on opettaa tietoa opettajalähtöisesti. Demokratiakasvatuksen näkökulmasta resursointi on vielä riittämätöntä.

Opetusministeriön ylijohtaja Kalevi Kivistön (Silvennoinen 2001b, 70 - 71) mielestä yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osallistuminen ei nouse tyhjästä – siihen on kasvettava niin kotona kuin koulussakin. Yhtäältä turvallinen ja toisaalta kannustava koulu, jossa nuoret itse voivat kasvaa oman työskentelynsä arvioijiksi ja kehittäjiksi, voi vaikuttaa myönteisesti sekä oppilaiden yksilölliseen kasvamiseen että kehittyvän koulun ilmapiirinä yhteisölliseen kasvamiseen. Kivistön mielestä koulujen oppilaskunnat virallisen osallistumisen areenana ovat tärkeitä. Ne voivat olla oikein käytettyinä hyvä väline lähidemokratian opettamismuotona. (Silvennoinen 2001b)

Silvennoisen (2001a, 50 - 51) mielestä yhteiskunnallisen kasvatuksen keskeinen tavoite on nuorten osallistuminen yhteisönsä päätöksiin. Koulujen on syytä panostaa enemmän osallisuuden ja demokratian käytäntöihin, esimerkiksi ottamalla oppiaineeksi kansalaistaito, jonka avulla kuntalaiset kasvaisivat kunnallisen ja muun yhteiskunnallisen demokratian sekä erilaisten vaikuttamiskanavien käyttäjäksi. Päätöksentekoon osallistumista voisi sisällyttää oppiaineisiin monella tavalla: esimerkiksi maantiedon tunnilla voitaisiin perehtyä kaavoitukseen ja kunnan yleiskaavaan vaikuttamiseen ja biologian tunnilla voitaisiin vaikuttaa vesistönsuojeluprojektiin.

Aittola (2004b) nuorisotyö koulussa – seminaarissa pohti yhteistyötä. Esimerkiksi kun koulun arjessa joudutaan ratkomaan jatkuvasti monia sellaisia nuorten elämään liittyviä ongelmia, joiden ratkaisemiseen opettajat eivät ole saaneet valmiuksia. Nuorisotyössä puolestaan on totuttu toimimaan ja kohtaamaan ongelmissa olevien nuorten kanssa, mutta koulun pedagogiset käytännöt ovat heille vieraampia.

Nuorisotyöntekijä puolestaan on toiminut nuorten vapaa-aikana kadulla yms. tiloissa, ongelmissa tai syrjäytymisuhan alla olevien nuorten parissa informaalisilla toimintatavoilla toteutetun ”sosiaalipedagogiikan” keinoin, jolloin työhön on liittynyt runsaasti erilaisten ongelmatilanteiden ratkaisua ja vaihtoehtojen etsintää. Haasteena koulussa on se, kuinka nuorisotyöntekijät ovat tilanteessa, joka edellyttää kouluun liittyvien piilevien käytäntöjen ja normistojen tunnistamista ja mukautumista. Aittolan (2004b) mielestä ilman omaa ”tilaa” paikkaa tai huonetta nuorisotyöntekijä on koulussa ikään kuin ulkopuolinen vierailija, jolla ei ole selvää paikkaa tai asemaa.

4.1.1. Osallisuutta koululla

Kiilakoski (2008) on koonnut kaksi osallisuutta kuvaavaa määritelmää. Ensimmäisessä korostetaan, että osallisuus on oikeus omaan identiteettiin ja arvokkuuteen osana ryhmää tai yhteisöä. Identiteetti kuvaa yksilöä ja ryhmää, jonka osallinen hän on. Osallisuus näyttäytyy myös toimintana, vallan ja vastuun jakamisena. Yksilöä on kuunneltava, mutta myös annettava merkityksiä hänen ajatuksilleen. Toisessa määritelmässä Kiilakoski (2008) korostaa yhteisöä, siinä osallisuus on toimintaan sitoutumista, jolla pyritään parantamaan yhteisiä asioita. Kummankin määritelmän mukaan osallisuus on yksilön kuulumista yhteisöön sen arvostettuna jäsenenä. (Kiilakoski 2008, 13 – 14.)

Hanhivaara (2006, 33) määrittelee osallisuuden kaiken inhimillisen toiminnan läpäisevänä asenteena, joka mukailee Kiilakosken käsitystä osallisuudesta. Lapsi tuntee olevansa osallinen, kun hän kokee ryhmään kuulumisellaan olevan tärkeä merkitys. Loppujen lopuksi kyse on yksilön kannalta hyvinvoinnista ja siitä, että tulee hyväksytyksi ryhmään omana itsenään. Osallisuus ei ole myöskään pelkästään oikeuksia, vaan siihen liittyy myös vastuu muista ja oman toiminnan seurauksista. (Hanhivaara, 2006, 3 - 4.)

Toisessa ääripäässä voidaan nähdä Vehviläisen (2006, 81) valtakunnallisen nuorten osallisuushankkeen pohjalta rakentunut näkemys, jossa osallisuus määrittyy osattomuuden vastakohtaksi ja jonkinlaiseksi välitilaksi vaikuttamiseen, jota pidetään tavoitelluimpana yhteiskuntaan sitoutumisen asteena. Tässä yhtälössä osallisuustyö on lähinnä erityistä tukea tarvitsevien nuorten tukemista eli syrjäytymisen ehkäisemistä.

Gretschelille (2002, 50.) osallisuus on osallisuuden tunnetta, joka paljastuu nuorten tunteista, tiedoista, tarinoista ja paikallisista diskursseista. Nuori tuntee

osallisuutta, kun hän pääsee kokemaan pätevyyttä ja tuntee oman roolinsa tärkeäksi. Kun osallisuuden tunne on saavutettu, oppilas saa kompetenssia arvioida omien intentioidensa toteutumista yhteisössä. Tiluksen (2004, 64) mukaan hyvinvoinnin perustana on tietoisuus kuulumisesta johonkin. Saa olla osana ryhmää ja tuntee merkitystä. Kasvuympäristöissä tarvitaan sellaisen asenneilmapiirin luomista, joka mahdollistaa kaikkien yhdenvertaiset mahdollisuudet osallisuuteen riippumatta eri asioista, kuten esimerkiksi erityisen tuen tarpeesta, etnisestä taustasta, sukupuolesta, sosiaalisesta luokasta tai iästä. Erilaisuuden kohtaaminen ja yhdenvertaisuus rakentuvat arkisessa kanssakäymisessä (Kii-lakoski, 2008, s. 8).

Harisen ja Halmeen (2012, 44) mielestä osallisuuden toteutuminen kouluissa edellyttää, että vaikuttamisen rakenteiden olemassaolon lisäksi työskentelyilmapiiri on turvallinen ja avoin erilaisille mielipiteille. Nuorisotyöntekijän vahvuus ja ammatillisuus tulee parhaiten esille juuri edellä mainitun asian mahdollistajana. Olla luomassa niitä toimintamalleja ja keinoja, joilla mahdollistetaan turvallinen ilmapiiri kaikille oppilaille. Osallisuuden edistäminen koulussa edellyttää poliittisia linjauksia ja päinvastoin, poliittisten muutosten haluaminen ja tapahtuminen edellyttävät osallisuuden kokemuksen vahvistumista (Hanhivaara 2006). Kouluviihtyvyysteemassa osallisuuden kokeminen näyttää olevan hyvin keskeinen ulottuvuus.

4.1.2. Aktiiviseksi kansalaiseksi koulussa

Laajaa tietoperustaa on pidetty ensiarvoisen tärkeänä yhteiskunnallisen osallistumisen kannalta. Kansalaisuus ei ole vain oikeuksien ja velvollisuuksien luettelma vaan yhteisön tai yhteisöjen jäsenyyttä. Aktiiviseksi kansalaiseksi ei kehitytä eristyksissä, vaan edellyttää merkityksellistä yhteyttä toisiin ihmisiin, sosiaalisiin liikkeisiin ja organisaatioihin. Näin ollen voidaan nähdä, että koulun

merkitys yhteisönä on merkittävä aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisessa (Laitinen & Nurmi 2007, 21 - 25).

Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamiseen sisältyy sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti aktiivinen lapsuus ja nuoruus. Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen kiinnostaa nuoria siellä, missä koulu toimii osallistuvana yhteisönä. Luokan ja oppilaskunnan uudenlaisen yhteisöllisyyden vahvistaminen on tärkeä osa koulun kasvatuksellista tehtävää. Terve ja turvallinen koulu on koulu, jossa nuoret itse osallistuvat monin tavoin omaa työtään koskeviin päätöksiin. (Nousiainen & Piekkari, 2007, 7.)

2000-luvun koulun haasteeksi on tullut luoda uusia käytäntöjä kansalaisuuden edistämiseksi, mikä asettaa opettajat ja rehtorit paljon vartijaksi (Laitinen & Nurmi 2007, 27.) Nuorten elämään kuuluu kritisoida koulua ja koulun pitäisi pystyä mahdollistamaan se. Aina se ei ole helppoa ja sitä on vaikea käsitellä rakentavasti koulu yhteisössä. Tässä on kysymys ennen kaikkea koulun toimintakulttuurista. Aktiivista kansalaisuutta ei opita lukemalla oppikirjoista vaan ottamalla vastuuta yhteisten asioiden hoidosta. Järvisen (2007, 120 - 121.) mukaan osallisuuteen kasvaminen on prosessi, joka alkaa syntymästä ja jatkuu läpi elämän. Tässä korostuu koulunuorisotyöntekijöiden mahdollisuus olla osana tukemassa ja mahdollistamassa nuorten osallistumisen yhteisten asioiden hoitoon. Koulun pitää mahdollistaa nuorille esimerkiksi järjestää kouluissa erilaisia tapahtumia, joissa voidaan turvallisen aikuisen tukemana harjoitella edellä mainittuja asioita. Pelkkä tapahtumien järjestäminen ei yksistään riitä, vaan oppilaat on otettava huomioon muussakin päätöksen teossa, jotka koskettavat heidän koulunkäyntiään. Onko mahdollista oppilaiden ottaa kantaa esimerkiksi henkilöstön valintoihin, koulun hankintoihin, kouluruokailuun? Tämä kaikki edellyttää koulun oman toimintakulttuurin vahvaa tiedostamista, aikuisten sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin tiedostaen oppilaiden osallisuuden tärkeyden.

4.2. Nuorisotyön mahdollisuudet opetussuunnitelman perusteiden mukaan

Lapset ja nuoret käyvät koulua, viettävät siellä suuren osan arjesta ja siksi koulu toimintaympäristönä on luonnollinen toteutuspaikka myös nuorisotyölle. Nuorisotyön ja koulun yhteistyötä ei kuitenkaan pidä toteuttaa nykyisen laadukkaan ja tavoitteellisen nuorten vapaa-ajalla tapahtuvan nuorisotyön kustannuksella. Nuorisotaloille ja -kahviloille sekä retki- ja leiri- ym. toiminnoille on edelleen asiakaskuntansa, ja koulussa tehtävän yhteistyön avulla voidaan lasten ja nuorten osallistumista nuorisotyön tarjoamiin kouluajan ulkopuolisiin palveluihin lisätä.

Kolehmainen ja Lehtosen (2014, 28) mukaan nuorisotyö tukee koulun opetussuunnitelman tavoitteita nuoren kasvua ja kehitystä tukemalla ja työn tarkoituksena koulussa on tarjota tukea, ohjausta ja palveluita nuorille. Yhteisiksi tavoitteiksi tunnustetaan lasten ja nuorten turvallisuus, yhteisöllinen ohjaus, kasvattaminen sekä perheiden tukeminen. Nuorta voidaan tukea kokonaisvaltaisesti, jos kasvatuskumppanuus toteutuu vanhempien ja muun verkoston sekä eri ammattialojen ja toimijoiden välillä (monialainen yhteistyö: esimerkiksi koulun, nuorisotyön, sosiaali- ja terveydenhuollon, seurakunnan ja kolmannen sektorin välillä). Nuorisotyöntekijä toimii monialaisessa yhteistyössä kunnan eri toimijoiden kanssa ja tukee nuorta eri kasvuympäristöissä. Koulussa toteutettavan nuorisotyön myötä myös tunnettavuus ja arvostus nuorisotyötä kohtaan lisääntyvät.

Koulun oppimiskulttuurin ja toimintatapojen tulee tukea oppilaan kehittymistä omatoimiseksi, aloitteelliseksi, päämäärätietoiseksi, yhteistyökykyiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi sekä tukea oppilasta muodostamaan realistinen kuva omista vaikutusmahdollisuuksistaan (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2004, 18). Pajun (2011) mukaan virallista koulua edustaa opetussuunnitelma, joka antaa julkiset tavoitteet koulun yhteiskunnalliselle kasvatustehtä-

välle ja opettamiselle. Opetussuunnitelma ja aihekokonaisuudet antavat lähtökoh-
kohtia ja ovat mahdollisuus myös nuorisotyölle koulussa. (Paju 2011, 19.)

Osallistuva oppilas on kiinnostunut tapahtumista ympärillään. Hän tuntee ole-
vansa osallinen kulttuuriperinnöstä, yhteiskunnasta ja globaalistuvasta maail-
masta. Hän on tietoinen mahdollisuuksistaan ja pystyy toteuttamaan niitä. Osal-
listuva oppilas kasvaa aktiiviseksi ja kriittiseksi yhteiskunnan jäseneksi ja hänel-
lä on myös valmiudet toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnas-
sa. (Tornion kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2005,
11)

Koululaisen hyvinvoinnista huolehtiminen edellyttää koulutoimen yhteistyötä eri
hallinnonalojen kanssa. Opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskeva osuus on
laadittava yhdessä kunnan sosiaali- ja terveystieteiden kanssa. Paikalli-
seen opetussuunnitelmaan tulee kirjata toimenpiteet esimerkiksi kriisien, koulu-
kuisaamisen ja päihteiden käytön ennaltaehkäisemiseksi ja hoitamiseksi.

Perusteissa korostetaan kodin ja koulun vuoropuhelua. Vanhemmat voivat esi-
merkiksi osallistua paikalliseen opetussuunnitelmatyöhön. Koulun ja kodin yh-
teistyömuotoihin voi kuulua keskustelua, erilaisia tilaisuuksia, yhteisiä retkiä tai
kirjallisia tiedotteita. Tavoitteena on, että vanhemmat saavat entistä enemmän
tietoa opetuksesta, oppilashuollosta ja lapsensa edistymisestä. Opetushallitus
laati opetussuunnitelman perusteet laajassa yhteistyössä koulujen, kuntien,
opettajankoulutuslaitosten ja yliopistojen edustajien kanssa. ([www.edu.fi](http://www.edu.fi/perusopetus)
/perusopetus)

Peruskouluille on annettu tehtäväksi laatia koulujen järjestyssäännöt. Tämä luo
erinomaisen tilaisuuden soveltaa demokratiakasvatusta. Suunnitelmat ja niihin
liittyvät koulujen järjestyssäännöt voidaan laatia aidosti demokraattisena pro-
sessina sen sijaan, että järjestyssääntöpaperi annetaan oppilaille "noudatetta-

vaksi". Demokratiaa voidaan myös syventää siten, että muitakin koulun elämään liittyviä toiveita ja pyrkimyksiä nostetaan esiin ja yleiseen käsittelyyn. Onkin tärkeää, että tällaiselle yhteisen elämän pohdinnalle ja kehittämistoiminnalle luodaan omaa aikaa koulun arjen keskellä ja että luodaan riittävästi edellytyksiä myös "lasten julkisuuden" muodostumiselle aikuisten ohjaaman toiminnan lomaan ja rinnalle. Tähän soveltunevat esimerkiksi luokanvalvojatunnit tai muut työjärjestykseen sijoitettavat tilanteet sekä demokraattisen osallistumisen mallia noudattava oppilaskuntatoiminta. Jokaisen aineenopettajan on myös hyvä luoda omien ryhmiensä kanssa keskustelutilanteita ja muullakin tavoin avata tilaa oppilaiden omien tunteiden ja ajatusten ilmaisulle. Tähän saattavat riittää ajallisesti hyvinkin pienet tuokiot. Tällä tavoin oppilaat voivat kokea opiskelun luokkana ja luokassa asiana, jota he voivat yhdessä rakentaa sellaiseksi kuin se tuntuu hyvältä. (Vesikansa 2000)

"Oppilaskuntatoiminta on lakisääteistä opiskelijoiden toimintaa lukioissa. Lukioissa (6.luku, 31§) todetaan, että "koulussa on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta". Laki määrittää oppilaskunnan tehtäväksi opiskelijoiden yhteistoiminnan ja koulutyön edistämisen. "Koulutuksen järjestäjän tulee sekä varata opiskelijoille mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen että kuulla opiskelijoita ennen opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä" (Lukiolaki 27§).

Perusopetuslakiin (47 a §) tuli 1.8.2007 muutos, jonka mukaan koululla voi olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Sen tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista oppilaita koskevissa asioissa. Oppilaskunnan toiminnan järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Oppilaskunnan toiminta järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti paikalliset olosuhteen huomioon ottaen. Oppilaskunta voi olla useamman koulun tai toimintayksikön yhteinen.

Perusopetuslaki, laki lukiokoulutuksesta ja laki ammatillisesta koulutuksesta mahdollistavat ja antavat oikeuden oppilaskuntatoiminnalle kouluissa, mutta toteutuuko oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuus todellisuudessa koulujen arjessa?

5. TOTEUTETUT KOULUNUORISOTYÖHÖN LIITTYVÄT HANKKEET

Torniossa vuosina 2004 – 2006 toteutetun koulunuorisotyön hankkeen kokemukset, sekä vuonna 2012 - 2013 Meri-Lapin kuudessa kunnassa toteutetun koulunuorisotyön kehittämishankkeen tulokset ovat osaltaan pohjana nykyiselle koulunuorisotyön kehittämiselle.

5.1. Putaan Pönkkä - hanke 2004 – 2006

Lokakuussa 2006 tekivät lapsiasiavaltuutettu, Kirkkohallitus, Lastensuojelun keskusliitto ry, Nuori Suomi ry, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry, Terveystieteiden edistämisen keskus ry ja Valtion nuorisosiain neuvottelukunta ehdotuksen lasten ja nuorten hallitusohjelmaksi, jossa he korostivat sitä, kuinka koulua tulee kehittää kokonaisyhyvinvointia ja osallistumista rohkaisevaksi yhteisöksi. Samassa ehdotuksessa korostetaan, kuinka tärkeää on vahvistaa sosiaalisia, vuorovaikutus- ja vaikuttamistaitoja. (www.alli.fi/julkaisut)

Perusopetuksen ja toisen asteen opetussuunnitelmien perusteet nostivat esille aktiivisen kansalaisuuden. Koulujen kehittyminen osallistavaksi yhteisöksi vaati koko kouluyhteisöltä ennakkoluulottomuutta lasten ja nuorten huomioimisessa sekä opetuksen sisältöjen käytännön suunnittelussa. Jokaisen opettajan oli pystyttävä sisällyttämään aktiivisen kansalaisuuden tavoitteet omaan oppiaineeseensa. Oppilaskuntatoiminta oli tunnustettava tärkeäksi osaksi peruskoulun, ammatillisten oppilaitosten ja lukioden toimintaa. Perusopetuslakiin tarvittiin kirjaus oppilaskunnasta ja sen roolista.

Yhteistyö lähti käyntiin paikallisen nuorten osallisuus – hankkeen ohjausryhmän käymistä keskusteluista. Tilannetta helpotti se, että koululle siirtynyt nuoriso-

työntekijä oli tuttu koulun henkilökunnalle entuudestaan, sillä hän oli toiminut erityisopettajan viransijaisena kevätlukukauden 2003. Se, että konkreettisen yhteistyön aloitteen teki koulu, oli onnistumisen perusedellytys. Koulu nähdään ja koetaan vielä hyvin konservatiivisena toimintaympäristönä, jonne on hyvin vaikea muiden ammattiryhmien kuin opettajien astua jalallaan. Oli helpottavaa kuulla rehtoreilta se, kuinka opettajat ottivat avosylin nuoriso-ohjaajan koululle. Koulu sijaitsi fyysisesti nuorisopalvelun toimiston ja nuorisotalon välittömässä läheisyydessä, mikä edesauttoi yhteistyötä. Nuorisotyöntekijällä oli sujuvaa siirtä työpisteestä toiseen myös työpäivän aikana.

Osallisuuden näkökulmasta ei voitu suunnitella valmista toimintaa ottamatta huomioon asiakkaita, tässä tapauksessa oppilaita ja opiskelijoita. Itse osallisuuden tunteeseen liittyen nuorten piti saada olla itse suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa omaa hankettaan tai projektiaan.

Nuorisotyö ja nuorisotyöntekijä olivat tulleet osaksi koulun arkea, toimivat oppilashuoltotyöryhmän jäsenenä, tukioppilastoiminnassa, oppilaskuntatoiminnassa sekä oppilaanohjauksen tukena. Nuorisotyöntekijä oli koululla toimipisteessään kahtena päivänä viikossa klo 10.00 – 15.00 välisenä aikana ja muulloin työaikansa puitteissa hoiti edellä mainittuja yhteistyöasioita. Nuoren kohtaaminen kahdenkeskisessä vuorovaikutustilanteessa oli toiminnan lähtökohta. Nuorisotyöntekijä oli koululla tavattavissa tarvittaessa myös vanhempia varten ja osallistui koulun vanhempainiltoihin.

Vehviläinen (2002, 72) on teoksessaan todennut, että koulun yhteistyökuvioissa nuorisotyöntekijä sijoittuu eräällä tavalla oppilaan ja opettajan väliin; katsellaan elämää muustakin kuin oppilaan näkökulmasta. Kun koulun vanhempainilta järjestetään moniammatillisesti, päästään keskustelemaan nuoresta kokonaisuutena, saadaan käsitys siitä, kuinka oppilaalla menee elämässä, ei niinkään siitä,

miten menee koulussa. Tämän vuoksi vanhempainiltoihin esimerkiksi nuorisotilaa ja sosiaalitoimien ja poliisin olisi hyvä osallistua.

Nuorisotyö saa koulussa kontaktin kaikkiin nuoriin ja voi toimia ennaltaehkäisevän nuorisotyön tavoitteiden mukaisesti. Opettajat puolestaan voivat saada nuorisotyöltä uuden tavan kohdata nuoria ja rakentaa yhteisöllisyyttä jo ennen kuin ongelmia on varsinaisesti ilmaantunut. Alkuperäisissä suunnitelmissa oli myös sosiaalitoimen ja seurakunnan työpanos mukana Pönkän toimintaan. Lukuvuoden 2004 – 2005 aikana ei tiloja saatu kokonaisuudessaan omaan käyttöön, kuin vasta aivan loppukeväästä. Tästä syystä sosiaalityöntekijä ja seurakunnan nuorisotyönohjaaja eivät toimineet Pönkässä.

Nuorisotyön näkökulmasta tärkeintä oli nuorisotilaa ja vapaa-aikatoiminnasta tiedottaminen sekä kaupungin, että muiden toimijoiden järjestämästä toiminnasta informoiminen. Läheisen nuorisotalon toiminnan ja nuorisotyön esitleminen oli tärkeää. Nuorisotyöntekijälle oli tärkeää nähdä nuori kokonaisena nuorena, joka koulussa ja nuorisotilalla käyttäytyi erillä tavoin. Nuoren elämä on kokonaisuus, johon molemmat toimintaympäristöt vaikuttavat, unohtamatta kodin ja vanhempien merkitystä. Nuorisotalotoimintaan osallistuu tietty määrä nuoria, mutta on paljon niitä, joihin nuorisotoimella ei ole minkäänlaista kontaktia. Koulu on nuorisotyön näkökulmasta paras areena kohdata nuoria ja luoda kontakti nuoriin.

Lapin läänin nuorisotoimella oli menossa lapin nuorisotiedotuksen kehittämishanke, jossa rakennettiin yhteistä Lappi-portaalia nuorisotiedotukseen. Nuorisotiedotuksen näkökulmasta katsottuna alkanut yhteistyö mahdollisti Tornion nuorisotoimelle nuorten tiedottamistoiminnan aloittamisen koululla. Putaan Pönkkä – tilassa koululla oli nuorisotiedotus ja – neuvontapalvelua sekä nuorten radiotoimintaa. Tiedotuspiste toimi välineenä nuoria koskevan tiedon, kansalaisvalmiuksien ja paikallistuntemuksen lisäämisessä ja harrastustoimintaan aktivoimisessa.

Nuorisopalveluilla oli olemassa nuorisoradiotoiminnan perusvalmiudet, joiden avulla kouluradiotoimintaa oli kehitetty koulujen uudeksi oppimisympäristöksi. Äidinkielen tunneilla olivat kahdeksaluokkalaiset suorittaneet radiotyön peruskurssin, jossa he olivat toimittaneet ohjelmaa torstaisin paikallisradion nuorisokanava Hertzilään, Radio Pro:hon, josta toiminnasta kyseinen koulun nuorisotyöntekijä vastasi. Tässä ja ryhmäytymisissä on näkynyt parhaiten se, kuinka nuorisotoimen erityisosaaminen on tuonut uutta opetussuunnitelmien toteuttamiseen ja ollut merkittävä lisäresurssi koululle. Nuorisotyön näkökulmasta uusia radiokerholaisia oli tullut useita radiotyön pariin.

Nuorisotyöntekijä toi koulun kulttuuriin myös vapaa-ajanohjaukseen liittyviä toimintamuotoja eli väli- ja ruokatuntitoimintaa, jotka edesauttoivat nuorten sosiaalisten suhteiden muodostumista. Nuorisotyöntekijä organisoi koulun seitsemäsluokkalaisten (7 luokkaa) ja aloittavien lukiolaisten (3 ryhmää) toimintakokemusmenetelmien avulla tapahtuvat ryhmäytymiset. Vapaa-ajantoiminnassa sekä ryhmäytymisessä olivat yhteistyössä Humanistisen ammattikorkeakoulun Tornion yksikön ja Peräpohjolan opiston opiskelijat. Koulun eri tapahtumien järjestely yhdessä oppilaiden kanssa; Pönkkä pingisturnaus, erilaisiin musiikkitapahtumien järjestelyihin osallistuminen ja tukeminen olivat muodostuneet nuorisotyöntekijän työkuvaan.

5.2. Koulunuorisotyön kehittämishanke 2012 – 2013 Kemi – Tornio alueella

Peräpohjolan Opisto toteutti koulunuorisotyön kehittämishankkeen Kemi-Tornio alueella 2012 - 2013. Hankkeen tarkoituksena oli selvittää alueen eri toimijoiden tarpeet koulunuorisotyölle.

5.2.1. Hankkeen lähtökohta

Kemi-Tornio alueella oli useiden vuosien ajan keskusteltu koulunuorisotyöstä ja sen tarpeellisuudesta. Koulu- ja nuorisotoimi näkivät sen erittäin tarpeelliseksi, mutta tähän menneessä yhteistä rahoitusta ei ollut löytynyt. Alueella oli ollut muutamia kokeiluja, joissa nuorisotyö oli rantautunut yläkoululle ja siitä saadut kokemukset olivat olleet erittäin myönteisiä. Näistä voidaan mainita jo edellä esitelty Tornion nuorisotoimen Pönkkä-projekti ja Kemin nuorisotoimen kokeilu ”Parkki” -toiminnasta. Tätä nykyä myös joidenkin kuntien etsivän nuorisotyön työpanos sijoittuu osittain yläkouluikäisiin.

Koulunuorisotyö on kuitenkin vielä varsin uusi työmuoto, vaikkakin se on toimijoiden keskuudessa tiedossa. Siitä saadut valtakunnalliset kokemukset ovat olleet erittäin myönteisiä. Tunnetuksi ja tunnustetuksi työmuodoksi pääseminen edellyttää keskustelua ja yhteisten tavoitteiden asettamista. 2000-luvulla eri puolilla Suomea toteutetut pilottihankkeet ja niistä kootut raportit osoittavat, että koulunuorisotyö on oppilaiden kokonaisyhyvinvointia lisäävää toimintaa.

Peräpohjolan Opiston koulunuorisotyön kehittämishankkeella oli neljä tavoitetta;

- Selvityksen laatiminen koulunuorisotyön tarpeellisuudesta ja sen merkityksestä.
- Kerätä toimijoiden asettamia tavoitteita ja odotuksia koulunuorisotyölle.
- Laatia suunnitelma miten koulunuorisotyötä tulisi tehdä Kemi-Tornio alueella
- Oppilaskuntatyön kehittäminen

Kahden viimeisen tavoitteen osalta tavoitteita ei saavutettu, vaan hanke oli enemmän yleisen selvityksen tasolla.

5.2.2. Hankkeen toimenpiteet

Hanke toteutettiin yhteistyöpalavereilla eri toimijoiden kanssa. Kaikkien mukana olleiden kuntien (Kemi, Keminmaa, Tervola, Simo, Tornio ja Ylitornio) kentän työntekijöiden kanssa pidettiin yhteistyöpalaveri joko puhelimitse tai kasvotusten. Yhteistyöpalavereissa mukana olivat kunnasta riippuen nuorisotyöntekijöitä, nuorisotyön johtoa, seurakunnan nuorisotyöntekijöitä sekä koulun henkilökuntaa. Jokaisessa kunnassa kartoitettiin sen hetkinen tilanne koulunuorisotyön osalta. Kenttätoimijoiden lisäksi, pidettiin palaveri Torniossa koulutoimenjohtajan ja yläkoulujen rehtoreiden kanssa.

5.2.3. Kyselyn tulokset

Kysely toteutettiin kuudessa Meri-Lapin kunnan yläkoulussa. Koulut saivat (opettaja ja rehtori) valita vastaavat luokat. Pienemmissä kunnissa kyselyyn vastasi yksi luokka, mutta Kemissä ja Torniossa vastasivat koululta yksi seitsemänsien, yksi kahdeksansien ja yksi yhdeksänsien luokkien oppilaat. Kaiken kaikkiaan vastauksia tuli 194, joista 98 tyttöä ja 96 poikaa.

Tervolan kahdeksannen luokan 11 oppilaasta (5 tyttöä ja 6 poikaa) 56 % oli sitä mieltä, että koululla olisi tarvetta koulunuorisotyöntekijälle. Koulunuorisotyöntekijän tärkeimmäksi tehtäväksi he kokivat aikuisen seuran, retkien ja tapahtumien järjestämisen sekä välituntien aktiviteettien ohjaamisen.

Kemissä kyselyyn vastasivat 62 oppilasta (30 tyttöä ja 32 poikaa), joista 52 % oli sitä mieltä, että koulunuorisotyöntekijää tarvitaan. Yhdeksännen luokan oppi-

laista 90 %, kahdeksannen luokan oppilaista 63 % ja seitsemännen luokan oppilaista 61 % mielestä koulunuorisotyöntekijää tarvitaan. Mielenkiintoista oli se, että mitä vanhempi oppilas, sitä enemmän he olivat koulunuorisotyöntekijän kannalla.

Kemissä koulunuorisotyöntekijä voisi olla järjestämässä tapahtumia, juhlia ja toimia kerhonohjaajana. Tarpeen osalta oppilaat toivat esille koulukiusaamiseen puuttumisen ja viihtyvyyden lisäämiseen vaikuttamisen. Kriittisenä kommenttina tuotiin esille, ettei koulu tarvitse lisää aikuisia.

Ylitornion yhdeksännen luokan 18 oppilaasta (12 tyttöä ja 6 poikaa) 69 % prosenttia kannatti koulunuorisotyöntekijää omalle koululle. Tärkeimpänä tehtävänä he näkivät yhteishengen parantamiseen vaikuttamisen, tapahtumien järjestämiseen osallistumisen ja *"olla vain läsnä, kuuntelee ja kyselee"*. Aikuinen jolla olisi aikaa.

Keminmaassa kyselyyn vastasi 21 (11 tyttöä ja 10 poikaa) yhdeksännen luokan oppilasta. 67 % kannatti koulunuorisotyöntekijää omalle koululle. Koulunuorisotyöntekijän tehtäväksi nousi yhteishengen parantamisen ja kiusaamisen vähentämisen. Oppilaat toivoivat, että olisi ihminen joka auttaa, jolle voisi puhua ja joka kuuntelee ja opettaisi heille erilaisia asioita. Kriittisinä kommentteina nousi esille, ettei koulu tarvitse, sillä on jo tarpeeksi aikuisia. *"Koulu on koulu, ei sinne kannata sotkeentua"*.

Simon 20 (tyttöjä 9, poikia 11) seitsemäsluokkalaisen mielestä 60 % kannatti koulunuorisotyöntekijää. Näin koululle saataisiin aikuisen läsnäoloa ja kuuntelevan nuorten huolissa tukevan aikuisen kohtaamista.

Torniossa kyselyyn vastasi 62 (31 tyttöä ja 31 poikaa) oppilasta. Yhdeksäsluokkalaisista 76 %, kahdeksäsluokkalaisista 70 % ja seitsemäsluokkalaisista 67 % kannatti koulunuorisotyöntekijää koululle. Tärkeimpinä tehtävinä oppilaat näkivät viihtyvyyden lisäämisen ja kiusaamisen vähentämiseen liittyvät tehtävät. Heidän mielestä koulunuorisotyöntekijän tehtävänä on auttaa, kuunnella, jutella ja tiedottaa. *”Aina on ollu nuorisotyöntekijä koululla. Kyllä niitä tarvitaan täällä. Niille voi puhua, jos joku painaa.”*

5.2.4. Hankkeen yhteenveto

Kaikki nuorisotyöntekijät, koulun edustajat sekä nuorten kanssa toimivat tahot olivat sitä mieltä, että koulunuorisotyölle on tarve ja tilaus. Johtoportaan kunnan työntekijöihin olivat sitä mieltä, että koulu on paikkana sellainen missä voidaan vaikuttaa nuoren kasvuun positiivisesti. Koululla nuorisotyö tavoittaa ne nuoret, jotka eivät muuten ole nuorisotyön toiminnan piirissä.

Hyötyä koulunuorisotyöntekijästä olisi nuorelle, koululle, kodille ja nuorisotyölle. Suurimpana hyötynä organisaatioiden välillä nähtiin ongelmiin puuttumisen helpottuminen. Opetusvastuuta vailla oleva nuorisotyöntekijä pystyisi reagoimaan joustavasti oppilaiden tarpeisiin. Nuorisotyön näkökulmasta hyötynä olisi lisäksi se, että opittaisiin paremmin tuntemaan oman kunnan nuoret ja pystyttäisiin näkemään nuori kokonaisvaltaisesti. Nuori on kuitenkin käytökseltään erilainen koulussa, kotona ja vapaa-ajan toiminnoissa.

Haasteena ja ongelmana koettiin henkilöstön vähyys ja aikaresurssit. Haasteeksi muodostui myös työntekijän palkkaus. Organisaatioiden taloustilanne oli niin tiukka, että lisärahoitusta uuden henkilön palkkaamiseen ei ollut yhdessäkään kunnassa. Optimaalinen tilanne palkkauksen suhteen olisi kulujen jakaminen tasan koulu- ja nuorisotoimien kesken. Toinen vaihtoehto olisi, että toimintoja kouluilla tehostettaisiin. Lisäresursseja ei satsattaisi, vaan olemassa

olevat toiminnot priorisoitaisiin uudelleen ja toimintoja täsmennettäisiin kouluille. Tämä olisi paras ratkaisu ainakin suuremmissa kunnissa, joissa on useampi nuorisotyöntekijä. Mikäli nuorisotoimi priorisoisi koulunuorisotyön tärkeäksi yhdessä koulutoimen kanssa, nuorisotyön painopistettä tulisi kohdennetuksi koululle.

Nuorten vastauksia tarkastellessa paikkakunnasta ja iästä riippumatta nuorten toiveet ja tarpeet olivat samankaltaiset. Nuoret kaipaavat kouluun aikuisen läsnäoloa, kuuntelua ja keskustelua, tukea ja turvaa. Koetaan, että opettajilla on liikaa työtä ja tekemistä ja näin vähemmän aikaa kohdata nuorta. Pojat kaipaavat tyttöjä enemmän koulunuorisotyöntekijää ja sen tuomia mahdollisuuksia. Poikien vastauksissa oli usein toiminnallisia ehdotuksia koulunuorisotyöntekijän työnkuvaan, mutta useassa kaivattiin aikuisen läsnäoloa. Luokka-asteissa oli selkeitä eroja. Mitä ylemmälle luokka-asteelle mentiin, sitä useampi vastasi, että koulunuorisotyöntekijä olisi tarpeellinen. Samoin oli havaittavissa se, että kunnat joissa kouluilla jo tehdään nuorisotyötä, nuoret kokivat sen tärkeämmäksi ja tarpeellisemmaksi. Kunnat joissa koulu tekee oman työnsä ja nuorisotoimi oman työnsä nuoret eivät osanneet niin selkeästi kertoa mitä he kaipaavat tai mitä koulunuorisotyöntekijä voisi heidän koulullaan tehdä. Koulunuorisotyöntekijän tarve oli kuitenkin jokaisen kunnan nuorten mielessä.

Henkilökunta koululla ja nuorisotyön puolella olivat sitä mieltä, että koulunuorisotyön malli varmentuisi koulukohtaisesti työtä tehtäessä. Jokainen työntekijä on persoona ja jokainen koulu on erilainen. Tiukkaa mallia ei haluttu luoda, mutta ajatuksia, sisältöjä ja arvoja nousi esille. Nämä ajatukset, sisällöt ja arvot olivat yhtenäisiä kunnasta riippumatta.

Kun koulunuorisotyötä pohdittiin termeinä, tultiin siihen tulokseen että joillakin kouluilla tehdään nuorisotyön toimintoja koululla, mutta ei koulunuorisotyötä selkeästi. Koettiin että koulunuorisotyöntekijä olisi nuorisotyön ammattilainen,

joka olisi koululla suurimman osan työajastaan ja tekisi koulupäivän aikana nuorisotyön menetelmiä käyttäen töitä nuorten kanssa. Tällä hetkellä koettiin, että nuorisotyöntekijä piti infopistettä koululla, mutta ei ollut sinänsä osa koulu organisaatiota. Tulevaisuuteen haluttiin miettiä mallia, miten voitaisiin päästä tilanteeseen että molemmat organisaatiot hyötyisivät koululla tehtävästä nuorisotyöstä yhtä paljon ja miten saataisiin kulut tasattua. Koettiin, että nuorisotyö antaa ja koulu ottaa. Nuorisotyön näkökulmasta toivottiin, että voitaisiin olla täysivaltaisia työyhteisön jäseniä myös koulupuolella.

Hankeselvitys osoitti, että koulunuorisotyölle on tarve ja tilaus. Jos koulunuorisotyöhön satsattaisiin yhdenkin koulunuorisotyöntekijän verran, voitaisiin koulupudokkaita tai siinä vaarassa olevia nuoria tukea eri menetelmin. Nuoret kaipaavat aikuisen läsnäoloa ja he eivät sitä tällä hetkellä saa riittävästi. Jos tarkastellaan syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta yhteiskuntatakuuta, voitaisiin koulunuorisotyöntekijän työpanoksella olla varmemmin ohjaamassa nuoria elämässä eteenpäin.

6. TORNION NUORISOTOIMEN NYKYISET TOIMINTAMUODOT KOULUIL- LA

Voidaan todeta, että Tornion nuorisotoimen tekemä koulunuorisotyö on toteutunut lähinnä menetelmätason yhteistyönä. Nuorisotyö on tarjonnut tuotteistettuja kokonaisuuksia (tai palveluita) koululle tai yhteistyö on tapahtunut koulun aloituksesta. Toiminta on ollut vastavuoroista ja molempien omista tarpeista lähtevää. Esimerkkinä voidaan mainita, kuinka koululta pyydetään nuorisotyötä järjestämään tai ohjaamaan koulupäivän aikana opetukseen liittyvää toimintaa, kuten seitsemäsluokkalaisten ryhmän rakentamiseen liittyvät toimintapäivät ”ryhmätyökset”, joista on käytetty nimeä Täyskäsi tai erilaisia teemapäiviin ja vanhempainiltoihin liittyviä toiminnallisia työpajoja eri nuoren elämänhallintaa tai vanhemmuutta tukevista aiheista (mm. vapaa-ajan palvelut, päihdekasvatus, mediakasvatus). Nuorisotyön rooli menetelmätasolla on usein toteuttaja. Menetelmätason yhteistyössä yhteinen suunnittelu, tavoitteiden asettaminen ja arviointi ja sitä seuraavat kehittämisvaiheet jäävät helposti toteuttamatta. Harvoin suunnitellaan seuranta tai lisätukitoimia siitä, kuinka opitut asiat näkyvät käytännössä eli siirtyvät arkipäivän kohtaamisiin ja toimintaan, esimerkiksi ryhmädynamiiikkaan. (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 18.)

Tiedonvaihtotasolla nuorisotyöntekijä tiedottaa nuorisotoimen tapahtumista ja vapaa-ajan palveluista koululla joko itse tai pyytämällä koulun henkilöstöä välittämään tietoa. Nuorisotyö käyttää koulua toimintansa markkinoinnin kanavana. Koulu on havaittu hyväksi väyläksi tiedottamiseen, koska se tavoittaa kaikki kohderyhmään kuuluvat lapset ja nuoret. Tiedotus toimii myös nuorisotoimen suuntaan, mikäli koululla on tulossa tapahtuma, johon tarvitaan nuorisotyön osaamista, välineitä tai tiloja, tai nuorisotyön olisi hyvä huomioida koulun tapahtumien mahdolliset vaikutukset omassa toiminnassaan. Tämä on kuulunut suurelta osin Nuorisotiedotuspiste Aaltosen toimintaan. Yläkoulua lähinnä olevan nuorisotilan ohjaajat tekevät tätä tiedottamistyötä säännöllisesti. Tiedonvaihtoa tapahtuu myös yksittäisistä nuorista. Laajennetussa moniammatillisessa oppi-

lashuoltotyössä nuorisotyöntekijät osallistuvat ylä- ja alakoulujen työryhmiin. Erityistapauksissa etsivät nuorisotyöntekijät osallistuvat kutsuttuna ja nuoren huoltajan suostumuksella koulun oppilashuoltotyöryhmän kokouksiin käsiteltävässä yksittäisen nuoren asioita, mikäli heillä on ohjaussuhde nuoreen. (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 18 - 20.)

6.1. Täyskäsi – ryhmäytyspäivä

Seiskaluokkalaisten ryhmäytys-päivä kantaa Torniossa nimeä Täyskäsi. Ryhmäytys-päivä on järjestetty jokaiselle Tornion seitsemännelle luokalle koulun alkaessa syksyllä. Päivän aikana on tehty sekä koko luokan kesken, että pienryhmissä erilaisia ryhmätoimintaharjoitteita, jolloin oppilaat ovat päässeet tutustumaan toisiinsa. Oppilailta saatujen palautteiden sekä ohjaajien omien huomioiden johdosta, on seitsemäsluokkalaisten ryhmäytys-toimintaa tarve kehittää. Täyskäsi-päivä on itsessään hyvä, mutta se ei yksistään ole riittävä. Vuonna 2013 Tornion nuorisotoimi kokeili kummiluokkatoimintaa, jossa ryhmäytystä jatkettiin kahden seitsemännen luokan kanssa Täyskäsi-päivän jälkeen koko syksyn ajan. Ryhmäytys-toiminnan tulokset eivät näy heti, vaan tavoitteiden saavuttaminen vaatii useamman kokoontumiskerran. Täyskäsi-päivä on hyvä ensikohtaaminen ryhmäläisille, mutta kun nipusta yksilöitä lähdetään kohti toimivaa ryhmää, on polku huomattavasti pidempi ja haastavampi.

Syksystä 2014 lähtien on otettu Torniossa kokeiluun laajempi seitsemänsien luokkien ryhmäytys-malli. Ennen Antinsaaren leirikeskuksesta alkusyksystä järjestetyt Täyskäsi-päivät siirtyivät kouluympäristöön; kukin seitsemäs luokka suoritti toimintapäivän omalla koulullaan. Toimintapäivän sisältö oli saman sisältöinen kuin aikaisemminkin. Täyskäsi kestää koulupäivän verran, ja se sisältää erilaisia ryhmätoimintaharjoitteita. Uusitus Täyskäsi-päivässä keskitytään kuitenkin enemmän koko ryhmän yhdessä toimimiseen, kun aikaisemmin pääosassa olivat pienryhmätyöskentely -harjoitteet.

Aikaisempina vuosina Täyskäsi on ollut yksipäiväinen, mutta syksystä 2014 lähtien se järjestettiin kahdessa osassa. Tämä laajennettu malli toteutettiin kokeilu-luontoisesti Putaan yläkoulun seitsemänsien luokkien kanssa. Raumon yläkou-lulla kaikki seitsemännet luokat ryhmätetään edelleen elokuussa kertaalleen. Toinen ryhmäytyspäivä Putaan seitsemänsille luokille järjestettiin leirikouluna, oppilaiden oltua jo muutaman kuukauden koululla.

Kun molemmat ryhmäytys-päivät on käyty läpi, valitaan seitsemänsistä luokista ne, jotka eniten tarvitsevat erityistä tukea yhdessä toimimiseen. Näistä luokista tulee nuorisotoimen kummiluokkia. Tornion nuorisotoimella on olemassa olevien resurssien puitteissa mahdollisuus ottaa enintään neljä kummiluokkaa; kaksi nuoriso-ohjaajaa luokkaa kohden. Kummiluokat valitaan yhdessä nuoriso-ohjaajien ja opettajien havaintojen pohjalta. Valittujen kummiluokkien vanhem-mille järjestetään vanhempainilta marras-joulukuun aikana ja varsinainen kum-miluokkatoiminta käynnistetään tammikuussa. Valitun kummiluokan kanssa toimitaan vuoden ajan; seitsemännen luokan kevään ja kahdeksannen luokan syksyn aikana.

6.2. Kummiluokkatoiminta

Kummiluokka toiminta on jatkoa Täyskäsi-ryhmäytys -päivälle, jota nuorisotoimi yhdessä Peräpohjolan Opiston opiskelijoiden kanssa järjestää. Täyskäsi-päivä antaa alkusysäyksen luokan ryhmähengen luomiseen ja sen ylläpitämiseen. Kummiluokkaa tavataan niin kouluajana kuin vapaa-ajalla ja tavoitteena on luoda luokkaan turvallinen ilmapiiri, jossa jokainen voi olla oma itsensä. Kun pelko, turvattomuus ja epävarmuus poistuvat luokasta ja tilalle tulee luottamus, avoimuus ja ilo, ja näin oppimisympäristö muuttuu positiiviseksi ja luokassa on hyvä olla sekä opiskella. Tavoitteena on sosiaalisten taitojen hiominen, erilais-ten luokkakavereiden kohtaaminen ja yhteistyö sekä aktiivisen otteen elämässä saaminen. Ryhmäytys-toiminnassa vuorovaikutustaitojen kehittäminen on hyvin tärkeää.

Kummiluokan toiminnassa on mukana myös luokanvalvoja. Tavoitteena on saada vuorovaikutusharjoitteista saatu oppi ja oivallus siirrettyä kouluelämään. Tavoitteena on myös kiinnittää ryhmä nuorisotoimen toimintaan, jossa he tapaavat lisää turvallisia aikuisia ja saavat vapaa-ajalleen mielekästä toimintaa.

Luokan kanssa tehdään erilaisia toiminnallisia harjoitteita. Harjoitteiden avulla käsitellään tunteita, yhteistyötä, toisen kuuntelemista erilaisten menetelmien (toimintakokemusmenetelmät, valokuvaus, draama, kiipeily) avulla. Harjoitteissa tuodaan esille oppilaiden erilaisia vahvuuksia ja tehdään ne luokkakaverien nähtäväksi. On tärkeää saada oppilaat ymmärtämään, että erilaisia persoonia tarvitaan koulu- ja työelämässä ja jokainen on yhtä arvokas. Luokan kanssa tavataan kahdesti kuukaudessa. Luokanvalvojan kanssa ollaan tiiviisti yhteydessä koko prosessin ajan. Mikäli koulussa ilmenee joitakin ongelmia (esim. passiivisuus, kiusaaminen), käsitellään asiat luokan kanssa yhdessä.

6.3. Tukioppilastoiminta eli tukarit

Tukioppilastoiminta on konsepti, joka rakentuu ajatuksen ympärille missä oppilaat itse auttavat ja tukevat muita oppilaita, toimimalla hyvänä esimerkkinä. Tukioppilaina toimivat tavalliset nuoret, jotka ovat kiinnostuneita läheisistään ja jotka haluavat toimia mallina muille. Tukioppilas on positiivinen, sosiaalinen, ystävällinen ja ymmärtäväinen. Tukarit suunnittelevat erilaisia tapahtumia koululle ja vapaa-ajalle. Tukioppilastoiminnan tukena opettajan lisäksi toimii nuorisoohjaaja.

6.4. Voimaneidot

Voimaneidot -ryhmät on tarkoitettu 13 -17-vuotiaille tytöille. Ryhmää voidaan soveltaa myös alakouluikäisille. Tyttöjä voi yhdistää samankaltaisen kriisin läpikäymisen, kuten perheessä lähiaikoina tapahtunut avioero. Yhdistävä teema voi

olla myös yksinäisyys tai koulukiusatuksi joutumisen kokemukset, vanhemmista erillään asuminen, koulukiusaajana oleminen tai muut vaikeat kokemukset. Vertaiskokemuksen jakaminen ryhmässä voi olla voimaannuttavaa.

Voimaneidot -materiaalissa aggressiota tarkastellaan voiman tunteena ja aggressiivisuudella tarkoitetaan voiman tunteen ilmaisemista. Ihmiset tunnistavat yleensä helpommin aggression ja aggressiivisuuden tuhoavat puolet, joilla ihminen pyrkii vahingoittamaan henkisesti tai fyysisesti toisia ihmisiä tai itseään. Cacciatoren (2008) mukaan aggressiokasvu on nuoren kehityksellinen pakko, ei ilkeyttä tai pahuutta. Aggressiokasvun tarkoitus on johtaa terveeseen itsetuntoon ja itsenäistymiseen (Cacciatore, 2008).

Voimaneitoryhmän ohjaajina toimivat Voimaneito – koulutuksen käyneet nuori-ohjaajat tai nuoriso-ohjaaja ja esimerkiksi koulukuraattori työparina. Voimaneitoryhmissä ohjaajat haastattelevat tytöt ennen ryhmän alkua. Haastattelun tarkoitus on luoda luottamuksellinen suhde tyttöihin ja alentaa kynnystä tulla ryhmään. Tyttö voi tulla haastatteluun yksin, vanhempiensa, koulukuraattorin, terveydenhoitajan tai opettajan kanssa. Haastattelussa tutustutaan toisiin, kerrotaan tytölle ryhmäkerroista ja ryhmän toiminnasta. Ryhmän tavoitteena on tutustua omiin voimantunteisiin sekä harjoitella jämäkkyyttä ja oman tahdon ilmaisemista. Haastattelussa kysytään myös tyttöjen historiasta jonkin verran.

6.5. Jantterit – poikatyö

Jantterit – poikaryhmä on perustettu yläkouluikäisten poikien koulumotivaation, sosiaalisten taitojen ja itsetunnon parantamista varten. Jantterit -ryhmätapaamisissa sovelletaan John Dewey:ltä peräisin olevaa learning by doing – menetelmää, toimimista tekemisen kautta. Toiminnan keskiössä ovat pojat, jotka suunnittelevat ja kehittävät toimintaa ohjaajien ollessa tukijoiden roolissa.

Poikien, joilla on sopeutumisvaikeuksia koulujärjestelmään, valitseminen ryhmään tehdään koulun rehtorin ja nuoriso-ohjaajan yhteistyöllä. Koulu nimeää listan pojista taustatietoineen, ja ohjaajat kysyvät pojat mukaan Jantterit -ryhmään. Vapaaehtoisuus on yksi tärkeimmistä tekijöistä ryhmää muodostettaessa. Kaikkiin ryhmätapaamisiin ei ole pakkoa osallistua, mutta poissaolotiedot välitetään kouluille jotta Jantterit –poikaryhmän kokoontumisia ei käytettäisi verkkeinä luvattomiin poissaoloihin.

Jantteri -tapaamisissa on tilaa hulluttelulle ja vaihtoehtoiselle ohjelmalle. Asioihin heittäytyminen on sallittua, ja juuri sallivuus tekee toiminnasta mielekästä interventiota koulumaailmaan. Ohjaajien rooli kaiken mahdollistamisessa on äärimmäisen tärkeä, sillä keskustelevan ja ideoivan ilmapiirin luominen ja ylläpitäminen vaatii ennakkosuunnittelua ja toisaalta uskallusta heittäytyä epävarmisiin suunnitelmiin yhtä aikaa.

6.6. Adapteri – mediahanke

Adapteri tekee laaja-alaista yhteistyötä useamman koulun kanssa. Esimerkiksi Putaan yläkoulun ilmaisutaitoryhmät sekä Peräpohjolan Opiston nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaopiskelijat opettajineen hyödyntävät Adapterin palveluita, ammattitaitoa ja välineitä säännöllisesti opinnoissaan. Media ja sen tarjoamat erilaiset keinot ja mahdollisuudet, ovat yksi opetusmenetelmä. Adapterin erilaisista mediatoiminnoista koostuvia mediataito- ja mediakasvatuspäiviä voidaan mahdollisuuksien mukaan järjestää erilaisille ryhmille, ryhmien ja yksilöiden tarpeet ja toiveet huomioiden. Mediaa voidaan hyödyntää monessa asiassa, ja Adapteri – pajat ovat muunneltavissa. Erilaisia tehtäviä ja toimintoja voidaan rakentaa eri teemojen (esim. rasismi, kiusaaminen, seksuaalisuus) ympärille tai myös koulun oppiaineiden ympärille. Vaihtoehto on myös välineisiin tutustuminen harjoitteiden kautta, tehden erilaisia ryhmätyöskentelytehtäviä. Adapteri-hanke toimii

keskustassa, Nuorisotiedotuspiste Aaltosen tiloissa josta löytyy monenlaisia välineitä mediatyöskentelyyn. Mediakasvatukseen ja sosiaaliseen mediaan liittyviin opintoihin voi Adapterista pyytää apuja, välineitä ja menetelmiä.

6.7. Päihdeputki

Kuudesluokkalaisille tarkoitettu päihdeputki on nuorten päihde-, terveys- ja seksuaalisuusvalistukseen kehitetty ennaltaehkäisevän päihdetyön elämyksellinen tapahtuma. Päihdeputki koostuu erillisistä "huoneista", joissa kävijöitä valistetaan erilaisten efektien keinoin. Teemoina voivat olla esimerkiksi tupakka, nuuska, alkoholi, energiajuoma, nettikäyttäytyminen tai muut kulloinkin pinnalla olevat ilmiöt. Jokaisen päihdeputken kiertäneen ryhmän kanssa pidetään lopuksi palautekeskustelu, jossa puretaan esille nousseita ajatuksia ja tunteita.

Kuudesluokkalaiset ovat hyvä kohderyhmä, koska päihdekokeiluja ei vielä ole paljon, mutta seuraava askel on yläkouluun siirtyminen ja siellä päihdekokeilut ovat jo yleisempiä. Tapahtumalla herätellään myös vanhempia ilmiöistä ja ongelmista, jotka voivat koskettaa heidän lapsiaan. Vanhempainilta tapahtumaan liittyen järjestetään ennen varsinaista oppilaiden päihdekasvatuspäivää. Tornion kaupungin Inforyhmä järjestää tapahtuman vuosittain kaikille kuudensille luokille yhteistyössä Peräpohjolan Opiston kanssa.

6.8. Lukion kanssa tehtävä yhteistyö

Lukion ensimmäisen vuosikurssin ryhmäytys-toiminta (aartenmetsästys) tapahtuu syksyisin ja Vappu-kapina keväisin, jotka on järjestetty yhdessä lukion tutoreiden kanssa. Jokaisen lukion koeviikon jälkeen Nuorisotiedotuspiste Aaltosessa järjestetään koeviikon kaatokaffit –iltapäivä, jolloin nuorisohjaajat keskustelevat oppilaiden kanssa tunteita koeviikosta ja juuri päättyneestä

jaksosta. Tämä on koettu tärkeäksi vapaamuotoiseksi kohtaamispaikaksi, jonne sekä lukiolaiset, että myös ammatillisten oppilaitosten opiskelijat ovat tervetulleita, sillä jaksojärjestelmä on alueen oppilaitoksissa sama. Eri oppiaineiden opettajat tekevät omien mahdollisuuksien ja kiinnostusten perusteella yhteistyötä nuorisotoimen kanssa.

6.9. Etsivä nuorisotyö – Koppi

Etsivän työn ensisijaisena tehtävänä on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, jos nuori sitä itse haluaa.

Etsivät nuorisotyöntekijät tekevät tiiviisti yhteistyötä yläkoulujen, lukion, Peräpohjolan Opiston ja Ammattiopisto Lappian opinto-ohjaajien sekä oppilashuollon henkilökunnan kanssa. Kohderyhmänä etsivällä nuorisotyöllä on 15 – 18 vuotiaat. Tällä hetkellä etsivän nuorisotyön kohderyhmäksi Torniossa on määritelty pääsääntöisesti toisen asteen opiskelijoista ylöspäin olevat ikäluokat.

7. KOULUN ODOTUKSET YHTEISTYÖLLE

Tässä luvussa on yhteistyöpalaveriin osallistuneen toisen yläkoulun rehtorin ajatuksia ja kokemuksia yhteistyöstä nuorisotoimen kanssa toteutettujen toimintojen osalta. Rehtori oli henkilöstönsä kanssa valmistellut asiaa kehittävin ajatuksin.

Yläkoulun rehtori toi esille nuorisotoimelta saatavan tuen tarpeen erilaisissa tilanteissa. Moniammatillisen laajennetun oppilashuoltoryhmän jäsenenä nuorisohjaajan jäsenyys on koettu merkittäväksi. Kokonaisnäkemys nuoresta, myös oppilaan vapaa-ajalla, tuo tietoa ja ymmärrystä nuoren asioihin ja on tueksi oppilashuoltotyön näkökulmasta.

Perinteinen Täyskäsi –ryhmäytyspäivä seitsemänsille luokille yksittäisenä päivänä on koettu koulun osalta irralliseksi ja vaikutuksiltaan kaikkein pienimmäksi yhden koulupäivän kestoisena. Työmäärältään tämä on ollut nuorisotoimelta suuri satsaus yhdessä Peräpohjolan Opiston nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaopiskelijoiden kanssa. Jo syksyllä 2014 kokeiltu kohdennettu ryhmäytys- eli lisätoimintapäivät opettajan ja opinto-ohjaajan tarveselvityksen pohjalta on koettu hyväksi ja kehittämisen arvoiseksi toiminnaksi. Tarkoituksena on jatkossa, että nuoriso-ohjaajapari ottaa itselle kummiluokan ja työskentelee kahdeksannen luokan jouluun saakka säännöllisesti kaksi kertaa kuukaudessa oppilaiden kanssa erilaisten teemojen ympärillä. Tämä kummiluokka-toiminta, jonka sisällä ryhmätys-toiminta toimii, vaatii luokanvalvojan aktiivisuutta. Tämä on koulun sisäinen haaste jossa rehtori on avainhenkilö.

Nuorisotyöntekijän työskentely koululla nähdään koululla hyvänä toteutusmuotona. Sille on tarvetta ja nuoriso-ohjaajan työaikaa toivotaan pystyvän lisättä-

vän. Tähän mennessä nuoriso-ohjaajan palkan on maksanut nuorisotoimi. Opetus- ja kulttuuriministeriön koulunuorisotyön kehittämisavustuksen turvin nuorisotoimi tulee lisäämään nuoriso-ohjaajan työaika yhdellä yläkoululla syksystä 2015 alkaen kahteen päivään viikossa (Pietikäinen 2015).

Nuorten tieto- ja neuvontahanke Adapterin kanssa tehty yhteistyö muun muassa äidinkielen ja ilmaisutaidon opetukseen liittyen on ollut koululle merkittävää ja sen tulokset ovat olleet positiivisia. Oppilaat ovat rohkaistuneet eri ympäristössä nuoriso-ohjaajien ohjauksessa itsensä ilmaisemiseen rohkeammin. Median keinoin on tuotettu esimerkiksi radio-ohjelmia sekä tehty valokuvanäyttelyitä.

Vaikka etsivän nuorisotyön pääsääntöisenä kohderyhmänä ovat jo peruskoulun päättäneiden ikäluokkien kanssa tehtävä työ, on eri tilanteissa työaika kohdennettu myös yläkouluikäisiin tapauskohtaisesti. Koulun puolelta tälle nähtäisiin vielä enemmän tarvetta. Etsivä nuorisotyöntekijä toi esille yhteistyöpalaverissa koulussa tapahtuneen kiusaamisen vaikutuksen nuoren elämässä myöhemmin. Nuoren elämässä on ollut paljon aikuisia eri elämän vaiheessa, mutta tapahtuuko oikeanlaista kohtaamista? Peruskoulun aikaisella kiusaamisella on hyvin kauaskantoiset vaikutukset. Syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmasta aihe on merkittävä. Koulussa tarve luotettavalle aikuiselle on suuri.

Koulu kokee tukioppilastoimintaan osallistumisen yhtenä tärkeänä yhteistyön muotona, jonka toivoo jatkuvan. Tiedonkulku nuorisotoimen ja koulun välillä on koettu tärkeäksi ja toimivaksi juuri koulunuorisotyöntekijän avulla. Erilaiset tapahtumat, joita oppilaat järjestävät ja joissa nuorisotoimi on ollut mukana, ovat olleet virkistäviä ja koulussa viihtyvyyttä lisääviä. Koulun puolelta nähdään yhteistyölle tarvetta ja he ottavat ilolla vastaan yhteistyön kehittämisen.

Koulu toivoisi nuorisotoimelta tukea koulukiusaamisen ehkäisyyn, jota tapahtuu vapaa-ajalla heijastuen kouluun. Kiusaamisen ilmenemismuodot ovat haastavia

muun muassa sosiaalisen median vuoksi. Sosiaalisen median kulttuurin muutokset oppilaiden elämässä ovat merkittäviä ja niihin haasteisiin koulu uskoo nuorisotoimella olevan asiantuntemusta.

Erilaiset tapahtumat, joissa nuorisotoimi on ollut oppilaskuntaa tukemassa, ovat koulun mielestä olleet erittäin positiivisia. Oppilaat ovat saaneet tukea, neuvoa ja käytännön apuja eri teemoin toteutettujen tapahtumien järjestelyihin.

Toiveena on, että koulunuorisotyö kehittyä ja sitä saataisiin suunnitelmallisemmaksi ja aikataulutettua vuosikelloon molempia yhteistyökumppaneita palvelevalla tavalla. Yläkoulun muutto takaisin väistötiloista peruskorjattuihin tiloihin nuorisotoimen tilojen välittömään läheisyyteen tulee entisestään lisäämään luonnollista yhteistyötä, myös tilojen käytön osalta.

8. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Aineistosta voidaan nostaa esille kolme pääkohtaa, jotka nousevat osallisuuden näkökulmasta oppilaiden vastauksista esille: aikuisen tuen lisäämisen tarve, kiusaamisen ehkäisy ja yhteisöllisyyden lisääminen koulussa. Nuorisotoimen tarjoamat tähänastiset toiminnot ovat olleet lähinnä koulun tarpeista nousevia ja menetelmätason tuotteistettuja palveluita. Osallisuuden näkökulmasta oppilaat eivät ole erityisesti päässeet vaikuttamaan toiminnan muotoihin. Koulunuorisotyön kehittäminen ja vakiinnuttaminen tulee mitä ilmeisimmin ottamaan oppilaiden tarpeet ja toiveet esille paremmin. Perinteisen nuorisotyön näkökulmasta toiminnasta tiedottaminen ja toiminnan markkinoiminen (tiedonvaihtotason toiminta) on tärkeää, mutta koulunuorisotyön kehittäminen yhdessä oppilaiden kanssa lisää osallisuuden tunnetta kaikkien osalta.

Kiusaamisen ehkäisy on ennaltaehkäisevää työtä, jonka merkitystä oppilaat kaikissa tutkimukseen osallistuvissa kunnissa korostivat. Kouluissa toimii erilaisia kiusaamisen ehkäisyyn kohdentuvia toimia, mutta erityisesti nuorisotyöntekijöiden ammattitaitoon kuuluvat erilaiset vuorovaikutustaitojen kehittämiseen liittyvät toimintamallit. Nuorisotyöntekijä omaa lähtökohtaisesti nuoren kohtaamisen taidot.

”Koulunuorisotyön keskeisimpiä tavoitteita on lisätä nuorten osallisuutta ja aktiivisuutta sekä luoda koulusta mielekkäämpää ja turvallisempaa paikkaa toimia, sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyn tasoilla. Esimerkiksi kummiluokka- ja ryhmäytys-toimintojen tavoitteena on luoda luokkaan turvallinen ilmapiiri, jossa jokainen voi olla oma itsensä. Kun pelko, turvattomuus ja epävarmuus poistuvat luokasta ja tilalle tulee luottamus, avoimuus ja ilo, niin oppimisympäristö muuttuu positiiviseksi ja luokassa on hyvä olla sekä opiskella. Sosiaalisten taitojen hiominen, erilaisten luokkakavereiden kohtaaminen ja yhteistyö sekä aktiivinen ote elämässä ovat ehdottomasti suurimpia tavoitteitamme”.
(<http://www.lanuti.fi/Suomeksi/Valitse-kunta!/Tornio/Nuorisotyö-kouluissa.>)

Ilmapiiri vaikuttaa merkittävästi siihen, miten koulussa viihdytään. Ilmapiirin ollessa avoin, luottamuksellinen ja tukea antava selviytyvät niin oppilaat kuin opettajatkin koulutyön synnyttämistä paineista paremmin. Kiinnostunut, ymmärtävä ja toisten mielipiteitä kunnioittava asenne lisää avoimuutta. Koulujen toivotaan yleisesti olevan avoimempia ja yhteisöllisempiä paikkoja.

Kahden aiemman hankkeen tulokset osoittivat yhtäläisyyden sille, että koululla tarvitaan varsinaisen opetustyön ulkopuolista aikuista, jolla on aikaa kohdata nuoria luottamuksellisesti. Yllättävää oppilaiden vastausten pohjalta oli se, että pojat kaipaavat enemmän koulunuorisotyöntekijää kuin tytöt ja poikien toiveet koulunuorisotyön suhteen olivat toiminnallisissa menetelmissä. Oppilaat toivat esille sen, ettei opettajilla ole riittävästi aikaa keskustella ja kohdata heitä. Voidaan miettiä, mikä on koulun tarkoitus yksilön kannalta? Nuoren elämässä aikuisen kohtaaminen korostuu. Nuorisotyöntekijän näkemys nuoresta kokonaisuutena yksilönä, jonka elämään kuulu myös vapaa-aika, antaa koululle ja yksittäiselle opettajalle enemmän.

Nuorisotoimen näkökulmasta työntekijä resurssit ovat selvityksen alla. Nuorisotoimen pitäisi pystyä priorisoimaan omia toimintojaan niin, että mikäli he kokevat koulunuorisotyön niin tärkeäksi, että työntekijä resursseja resursoidaan koululle, jostakin entisestä on luovuttava. Se haastaa nuorisotoimea. Nyt opetus- ja kulttuuriministeriön avustus koulunuorisotyön kehittämiseksi mahdollistaa nuorisohjaajan toimimisen koululla kahtena päivänä viikosta, pitkien ruokatuntien ajan vuoden 2015 loppuun saakka. Voidaan miettiä, onko koulunuorisotyön resursointi nuorisotoimen tehtävä? Miten koulutoimi tähän osallistuisi?

Nuorisotoimen kokemusten mukaan varsinaisista koulupisteistä luovuttaisiin, mutta vastaavasti kummiluokka toimintaan satsattaisiin siten, että työpari voitaisiin tavata luokan kaksi kertaa kuukaudessa. Nuorisotoimi kokee tärkeänä, että kou-

lulta nimetään yksi opettaja, joka on varsinainen yhteyshenkilö, joka toimii yhdessä opinto-ohjaajan kanssa ja sen lisäksi kyseisen kummiluokan luokanvalvoja sitoutettaisiin tähän toimintaan.

Oppilashuoltolain mukaan nuorisotyöntekijää ei määritellä oppilashuoltotyöryhmän vakinaiseksi jäseneksi. Nuorista ja heidän vapaa-ajan elämästään vaihdetaan tietoa epävirallisissa foorumeissa eri ammattiryhmien kesken, mutta valitettavan usein ongelmalähtöisesti. Tiedonvaihdoilla pohditaan syitä esimerkiksi heikkoon koulumenestykseen, jotta nuorta voitaisiin tukea koulutyössä. Tiedonvaihdon fokus on koulusta suoriutumisessa, ei nuoren elämänhallinnan kokonaisuudessa. Tiedonvaihdossa keskustellaan harvoin koulupäivän aikana tapahtuneista asioista, joilla voi olla vaikutusta nuoren elämään koulun ulkopuolella. Yhteydenotoissa nuorisotyöntekijä on usein aloitteellinen osapuoli. Hänellä on kokonaisvaltainen tieto nuoren elämästä ja nuori kertoo usein omaaloitteisesti elämästään nuorisotyöntekijälle. Tiedonvaihdossa salassapito- ja vaitiolovelvollisuuskysymykset saattavat estää nimillä puhumisen ja tietojen vaihdon nuoren edusta huolimatta. (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 18 - 22.)

Usein katsotaan suoraan kohteeseen, nuoreen, ilman että nähdään toimintakulttuurin, monialaisen yhteistyön ja ehkäisevän työn vaikutukset nuorten hyvinvointiin. Usein nuorisotyöntekijöitä pyydetään avuksi ”tulipalon sammutukseen”, jos nuorilla havaitaan ongelmia. Kunnallinen nuorisotyö luottaa koulun henkilöstön näkemyskseen koulussa tarvittavasta työstä nuorten tukemiseksi. Koulun tarpeesta lähtöisin olevassa yhteistyössä koulun henkilöstöllä on valta, millaista yhteistyö on ja mihin lisäapua kaivataan. Nuorisotyön ollessa ”palokuntalaisen” ja epävirallisen toimijan asemassa, koulu johtaa yhteistyön määrittelyä. Tarvelähtöisyys voi heikoimmillaan tarkoittaa myös suunnittelematonta ja tavoitteetonta yhteistyötä. (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 25 - 27.) Tämä ”palokuntalaisen” rooli antaa kuvan ongelmakeskeisestä lähestymistavasta, jossa toimitaan kun vahinko on jo tapahtunut. Oppilaan ja vanhemman näkökulmasta voidaan myös pohtia, selviääkö koulu haasteellisista tilanteista omin voimin, vaan tarvi-

taanko ”palokuntalaisia” avuksi? Hedelmällisempänä ja tasavertaisena toimintatapana olisi molempien yhteistyötahon suunnitelmallisen toimintaan sitoutumisen. Tällöin toimijoiden taholta saavutettaisiin osallisuuden kokemus ja tunne, jota ei voida aliarvioida. Voitaisiinko haasteellisia tilanteita ennaltaehkäistä koulunuorisotyöntekijän avulla?

Nuorisotyöntekijöiden työ koulussa on ehkäisevää työtä, joten yhteistyön tulisi kääntyä ennakoivaan työotteeseen, jossa keskityttäisiin nuorten kouluhyvinvointiin ja suojaavien tekijöiden vahvistamiseen, kuten sosiaalisiin suhteisiin. Nuorisotyöntekijät kokevat tärkeäksi, että heille ja muille ammattiryhmille olisi selvää, miksi ja miten nuorisotyötä koulussa tehdään. (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 29.)

Koulunuorisotyöntekijän toimenkuva ja aikataulu pitäisi määritellä selkeästi, mikä helpottaisi hänen integroitumistaan koko työyhteisöön. Myös monen opettajan tietämättömyys nuorisotyön toimintatavoista herättää keskustelua. Tieto toimintatavoista, avoin ilmapiiri ja yhteinen päämäärä ovat toimivan yhteistyön edellytyksiä. Nuorisotyön on säilytettävä yhteys nuorten vapaa-aikaan. Pelkäänsään koululla työskentelevä nuorisotyöntekijä ei välttämättä tuo kouluun mitään uutta, vaan sulautuu yhdeksi koulun työntekijäksi muiden ammattilaisten rinnalle. Nuorisotyöntekijän työn tulisi sisältää työtä sekä kouluympäristössä että nuorten vapaa-ajalla.

Toiminnan peruspilareita on avoin luottamus yhteistyöosapuoliin, rehtorin ja nuorisotyön päällikön yhteinen näkemys työstä, nuorisotyöntekijöiden ja koulun henkilöstön ymmärrys molempien ammattitaidosta, sekä oppilaiden osallisuuden uuden toimintakulttuurin luomisessa. Toiminnan kehittämisen aikana molempien yhteistyötahojen henkilöstöjen vuorovaikutustilanteiden mahdollistaminen avaa ymmärrystä työn tavoitteista ja menetelmistä. On tärkeää luoda yhteiset peli-

säännöt kaikkien kesken. Erilaisia yhteistyösopimuksia on Suomessa käytössä eri koulunuorisotyön hankkeissa.

Nuorisotyöntekijän roolit koulussa syntyvät hänen työtehtävistään, työotteestaan ja tavasta toimia. Rooleina voivat olla kasvattaja, koordinaattori, innostaja, kehittäjä tai ohjaaja. Ihanteellista olisi jos nämä kaikki roolit nuorisotyöntekijä pystyisi omassa työssään tuomaan esille tarpeen mukaan. Kasvattajan rooli tulee esille ammatillisella koulutuksella, ammattinsa hallinnollisten rakenteiden asemalla ja työtä ohjaavan lakitaustan sekä säädösten perusteella. Kasvattajan rooleihin kuuluu muun muassa puolueettoman aikuisen sekä rinnalla kulkijan rooli.

Koulunuorisotyön kehittämisen jatkotoimenpiteet ovat koulu- ja nuorisotoimet nimenneet seuraavasti;

- mallintamissuunnitelman tekeminen
- vastuu- ja yhteyshenkilöiden nimeäminen
- henkilöstöjen sitouttaminen
- vuosikellon laadinta
- taloudellinen resursointi
- tiedottaminen yhteistyöverkostoille
- koulutuksen järjestäminen nuoriso- ja koulutoimen henkilöstölle
- hankerahoituksen selvittäminen
- säännöllinen ja toimiva seuranta
- vaikuttavuuden seurannan ja raportoinnin avulla toimivan kouluyhteistyönmallin luominen Tornioon

Kouluyhteistyö on painottunut yläkouluikäisiin sekä toisen asteen opiskelijoihin. Voidaan pohtia, pitäisikö nuorisotoimen kohdentaa koulunuorisotyötä myös alakouluikäisten viidennen ja kuudennen luokan oppilaisiin? Puhutaan nivelvaiheeseen liittyvästä työstä, joka usein ymmärretään yläkoulusta toiselle asteelle siirtäväksi nivelvaiheeksi. Eri yhteyksissä on noussut esille ennalta ehkäisevän työn tärkeys nuoremmille. Onko liian myöhäistä puuttua haasteellisiin tilanteisiin vasta yläkoulussa? Jos toimintaa painotetaan oppilaita osallistavaan ja sosiaalisen vahvistamiseen, voisi työn tuloksellisuus parantua, mikäli oppilaiden kanssa päästäisiin työskentelemään aiemmin. Tornion nuorisotoimella on käynnissä parhaillaan kuudennen luokan oppilaille suunnattu nuorisotoimen tutuksi tekeminen ”Kutosille toimintaa” -pienprojekti. Tämä toteutetaan Peräpohjolan Opiston nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen kolmannen vuoden kahden opiskelijan työssäoppimisjakson ammattiosaamisen näyttönä kymmenen viikon aikana. (Pietikäinen 2015.)

Valitettavasti erilaisten rahoitusten näkökulmasta nuorisotyön merkitys on korostunut ongelmalähtöisen nuorisotyön suuntaan. Erilliset valtion myöntämät avustukset syntyvät tarpeesta ja ongelmien ratkaiseminen on vahvempi peruste rahoituksen saamiseksi, verrattuna ennalta ehkäisevään työhön, jota edustaa esimerkiksi nuorisotalojen avoimet ovet-toiminta. Kustannustehokkaampaa olisi kuitenkin työn kohdentaminen ennalta ehkäisevään, nuorten sosiaalisen kestävän kehityksen toiminnan suuntaan.

Nuorisotoimi joutuu perustelemaan omaa olemassa oloaan päättäjille erilaisten tunnuslukujen kautta. Lasketaan kävijät, tilojen käyttökerrat, järjestettyjen tapahtumien lukumäärä, leirivuorokaudet, toimintapäivien lukumäärä ja toimintatunnit. Antaako tämä riittävän ja oikean kuvan työn merkittävyydestä? Yhdenkin oppilaan kohtaaminen koulunuorisotyöntekijälle voi olla tuloksellisempaa nuoren tulevaisuuden kannalta, kuin satojen nuorten osallistuminen tapahtumaan. Pelkkiä lukuja katsoen, kun tapahtumaan on osallistunut suuri joukko, nähdään tavoitettu merkittävä määrä nuoria. Kasvatuksellista työtä ei kuitenkaan voi aina

laskea määrien mukaan. Se miten nuorisotoimi arvottaa omaa toimintaansa, on merkityksellistä.

Nuorisotoimen välittömässä läheisyydessä olevan peruskoulun remontin päättyminen tarkoittaa suuren määrän yläkouluikäisten nuorten siirtymistä lähelle nuorisotilaa. Remontoitu yläkoulu on kustannustehokkaasti käytössä oppilaiden koulupäivän ajan. Julkisten tilojen käyttö pitäisi saada hyödyllisempään käyttöön myös iltaisin. Voisiko koulunuorisotyöntekijä kohdata nuoria myös koululla iltaisin järjestäen vapaa-ajan toimintoja? Harmittavasti koulujen kerhotoiminnan määrärahat ovat vähentyneet viime vuosien aikana, mutta nuorisotoimella on käytössään rahoituskanavia järjestääkseen kerhotoimintaa yhdessä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Olisiko nuorisotiloilla käymättömän nuoren helpompi päästä ja tutustua nuorisotoimen järjestämään toimintaan, mikäli se tapahtuisi jo entuudestaan tutussa tilassa, omalla koululla?

Koulunuorisotyölle on tarve, jonka sekä oppilaat, koulu ja nuorisotoimi tunnistavat ja tiedostavat. Se, millaista se tulee olemaan, muodostuu tulevaisuudessa nuorten, koulun henkilöstön, koululla muiden toimivien toimijoiden sekä nuorisotoimen yhteisten tavoitteiden ja toimintatapojen tuloksena.

LÄHTEET

Aittola, Tapio 2004a. Koulu ja nuorisotyö tarvitsevat toisiaan. Nuorisotyö-lehti 3/2004,4-5.

Aittola, Tapio 2004b. Nuorisotyö koulussa seminaari. Jyväskylä,24.3.2004. Seminaari kooste.

Ammatillisen perustutkinnon perusteet, 2014.

Arola, Pauli 2007. Voiko koulun toimintakulttuuria kehittää? Teoksessa Arola Pauli & Sallila Pekka (toim.) Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Cacciatore, Kaisa 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Cacciatore, Raisa, Korteniemi-Poikela, Erja & Huovinen, Maarit. Helsinki : WSOY.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos 2008. Tampere: Vastapaino.

Freinet, Celestin 1987. Ihmisten koulu. Helsinki: Elämäkoulu – Livets skola ry.

Giroux, Henry A, McLaren, Peter, Aittola, T & Suoranta,J. (toim.) 2001.Kriittinen pedagogiikka. Jyväskylä: Gummerus.

Gretschel, Anu 2002. Kunnallisen nuorten osallisuusympäristön perustaminen. Teoksessa Gretschel, A. (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta, 48–62. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Hakala, Juha T 1999. Graduopas. Helsinki: Gaudeamus.

Hanhivaara, Pirjo 2006. Maailmaa syleilevä osallisuus – osallisuuden suhde kouluun. Nuorisotutkimus 3/2006, 29–38.

Harinen, Päivi, Halme, Juha 2012. Hyvä, paha koulu. Koulu hyvinvointia hake-
massa. Suomen UNICEF Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verk-
kojulkaisuja 56.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. 18 painos. Helsinki: Tammi.

Järvinen, Minna Riikka 2004. Nuorten osallistuminen ja järjestötyö koulussa. Teoksessa Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Arola, Pauli & Sallila, Pekka (toim.) Helsinki: Kansanvalistusseura.

Järvinen, Pertti, Järvinen, Annikki 2004. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

Kiilakoski, Tomi, Tomperi, Tuukka & Vuorikoski, Marjo 2005. Kenen kasvatus? Jyväskylä: Gummerus

Kiilakoski, Tomi 2007. Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Lasten ja nuorten kunta. Toim. Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi. Nuorisotutkimusseuran Julkaisu 77. Helsinki: Hakapaino Oy.

Kiilakoski, Tomi 2014a. Pilareiden varassa. Teoksessa nuorisotutkimus 2/2014. Nuorisotutkimusseura. Helsinki. 60-70.

Kiilakoski, Tomi 2014b. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Nuorisotutkimusseuran Julkaisuja 155. Tampere: Juvenes Print.

Kolehmainen, Marjo, Lahtinen Pauliina 2014. Nuorisotyötä koulussa. Yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen. Kaarina: Winbase Oy.

Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laitio, Tommi 2014. Sukupolvi kerrallaan. Teoksessa nuorisotutkimus 2/2014. Nuorisotutkimusseura. Helsinki. 34-42..

Laitinen, Matti & Nurmi, Kari E 2007. Aktiivinen kansalaisuus ja sen oppiminen. Teoksessa Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Kansanvalistusseura. Helsinki: Kansanvalistusseura. 26-30.

Lerssi, Leena 2007. Kenen koulu, kenen terveys, kenen asia? Teoksessa Lasten ja nuorten kunta. Toim. Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi. Nuorisotutkimusseuran Julkaisuja 77. Helsinki: Hakapaino Oy.

Lukiolaki 27§ (30.12.2013 / 1268)

Nieminen, Juha 2007. Vastavoiman hahmo – nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseuran Julkaisuja 76. Helsinki: Hakapaino Oy.

Nousiainen, Leena & Piekkari, Ulla 2007. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu. Toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2007:32. Yliopistopaino.

Nuorten Osallisuushanke 2003 – 2007. Tiedote 1/2007. Opetushallitus.

Paju, Petri 2011. Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 115.

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet, 2004.

Pietikäinen, Auli 2015. Tornion kaupungin nuorisotyön päällikkö. Puhelinkeskustelu, 19.3.2015.

Rasku-Puttonen, Helena & Rönkä, Anna 2004. Teoksessa Koulu kasvuyhteisönä – kohti uutta toimintakulttuuria. Toim. Launonen Leevi & Pulkkinen Lea. Jyväskylä: PS-kustannus, 175-185.

Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo. & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–38.

Silvennoinen, Heikki 2001a. Kunnallisen nuorisotyön arviointi. Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisoasiain neuvottelukunta Julkaisuja 18. Pieksämäki.

Silvennoinen, Heikki 2001b. Kohti kunnallista nuorisopolitiikkaa. Kunnallisen nuorisotyön maakuntaseminaarit 2001. Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisoasiain neuvottelukunta Julkaisuja 22. Pieksämäki.

Soanjärvi, Katariina 2011. Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. Kasvatus & Aika 8 (3) 2014, 79–84

Suutarinen, Sakari 2015. Kun tieto meni sosiaalisten taitojen edelle – Sakari Suutarinen ja kouludemokratian esterata, (14-16). Nuorisotyölehti 1/2015.

Tilus, Pirjo 2004. Pelistä pois? Huolehtivan koulun haaste. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tornion koulunuorisotyö. Luettu 19.3.2015 <http://www.lanuti.fi/Suomeksi/Valitse-kunta!/Tornio/Nuorisotyö-kouluissa>

Tornion kaupungin peruskoulun opetussuunnitelman perusteet, 2011.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vehviläinen, Jukka 2002. Moniammatillinen nuorisotyö – yksinäisten sankareiden ajasta tiimityöhön. Helsinki: Nykypaino Oy.

Vehviläinen, Jukka 2006. Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. Helsinki: Hakapaino Oy.

Vesikansa, Sari 2000. <http://hel.fi/hna/materiaalit> (Luettu 5.8.2005)

Vilkkä, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

www.alli.fi